

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav východoevropských studií

Diplomová práce

Bc. Marie Tikovská

Biaspektuální slovesa v ruském a českém jazyce
Biaspectual verbs in Russian and Czech

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. Dr. phil. Markus Giger

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. Dr. phil. Markusu Gigerovi za jeho vstřícný přístup, cenné rady a připomínky při odborném vedení této diplomové práce. Velký dík patří také mé kolegyni Olze Makarové za konzulaci problematických ruských příkladů.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. srpna 2015

.....
Marie Tikovská

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá biaspektuálními slovesy v ruském a českém jazyce. Teoretická část je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První z nich podává stručný přehled o hlavních oblastech aspektologického bádání. Jednotlivé podkapitoly vysvětlují a popisují základní aspektologické pojmy - slovesný vid, vidová dvojice, způsob slovesného děje atd., jejich funkční rysy a hlavní způsoby tvoření vidových dvojic. Druhá teoretická kapitola se věnuje fenoménu obouvidovosti. Jsou zde prezentovány různé přístupy k podstatě obouvidovosti a problematika klasifikace obouvidových sloves. Zmapováno je zde i početní zastoupení biaspektuálních sloves v ruštině a češtině a dynamika jejich vývoje.

Praktickou část představuje kontrastivní analýza vzorku 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves. Jejím hlavním cílem bylo za použití vybraných elektronických korpusů, internetu i vlastních příkladů popsat fungování obouvidových sloves v ruštině a češtině, nalézt jejich nové potenciální aspektuální partnery, zjistit jakým způsobem jsou tvořeny a určit míru jejich významového překrývání s původními obouvidovými slovesy. V závěru jsou na základě zhodnocení výsledků formulovány hlavní tendence vývoje obouvidových sloves v ruském a českém jazyce.

Klíčová slova:

aspektologie, čeština, imperfektivizace, obouvidovost, perfektivizace, prázdné prefixy, ruština, slovesný vid, vidová dvojice, způsoby slovesného děje

Abstract

This master's thesis deals with biaspectual verbs in Russian and Czech language. The theoretical part is divided into two main chapters. The first one provides short overview of main areas of aspectological research. Individual subchapters explain and describe basic aspectological concepts – aspect, aspectual pair, aktionsart etc, their functional features and mechanisms of creating aspectual pairs. The second theoretical chapter is devoted to the phenomenon of biaspectuality. It presents different approaches to the nature of biaspectuality and issues of classification of biaspectual verbs. It also maps statistical data about biaspectual verbs in Russian and Czech and describes dynamics of their development.

The practical part represents a contrastive analysis of 50 Russian and 50 Czech biaspectual verbs. Main goal was to explore functioning of biaspectual verbs in Russian and Czech, find their new potential aspectual partners, examine mechanisms of their creating and determine extent of their semantic overlap with original borrowed biaspectual verbs, using selected electronic corpuses, the internet and own examples. Finally, based on results of the analysis, are formulated main tendencies of the development of biaspectual verbs in Russian and Czech.

Key words

Aktionsart, aspect, aspectology, aspectual pairs, biaspectuality, Czech, empty prefixes, imperfectivization, perfectivization, Russian

Obsah

Úvod.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. ASPEKTOLOGICKÉ BĀDÁNÍ.....	11
1.1 Slovesný vid	12
1.2 Vidov dvojice.....	14
1.3 Imperfektivizace	15
1.4 Perfektivizace	17
1.5 Zpsoby slovesného dje.....	20
2. OBOUVIDOV SLOVESA.....	22
2.1 Status obouvidovch sloves.....	23
2.2 Podstata obouvidovosti	24
2.3 Klasifikace obouvidovch sloves	27
2.4 Obouvidov slovesa v ruštině.....	28
2.4.1 Domácí obouvidov slovesa v ruštině.....	28
2.4.2 Prejat obouvidov slovesa v ruštině	30
2.5 Obouvidov slovesa v ˇestin.....	30
2.5.1 Domácí obouvidov slovesa v ˇestin.....	32
2.5.2 Prejat obouvidov slovesa v ˇestin	33
2.6 Dynamika vývoje obouvidových sloves.....	34
II. PRAKTICK ČÁST	40
3. KONTRASTIVNÍ ANALÝZA VZORKU RUSKÝCH A ˇESKCH OBOUVIDOVÝCH SLOVES.....	40
3.1 Výběr a sestavování vzorku.....	40
3.2 Vzorek obouvidových sloves.....	42

3.3 Základní rozdíly ve vývoji ruských a českých obouvidových sloves	45
3.3.1 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými korelátý pouze v češtině	46
3.3.2 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými korelátý pouze v ruštině	48
3.3.3 Obouvidová slovesa bez potenciálních vidových korelátů	48
3.3.4 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými korelátý v ruštině i v češtině	55
3.3.4.1 Potenciální vidové korelátý českých obouvidových sloves	56
3.3.4.2 Potenciální vidové korelátý ruských obouvidových sloves	62
3.4 Zhodnocení výsledků analýzy	66
Závěr	70
Seznam použitých zdrojů	72

Seznam použitých zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
cit.	citováno
CQL	Corpus Query Language
č.	číslo
ČNK	Český národní korpus
dok.	dokonavý
et al.	et alii
např.	například
ned.	nedokonavý
popř.	popřípadě
roč.	ročník
s.	strana/y
srov.	srovnej
SSČ	Slovník spisovné češtiny
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
tzv.	takzvaný
vs.	versus
vyd.	vydání
ГК	Газетный корпус
изд.	издание
изд-во	издательство
несов.	несовершенный
с.	страница/ы
сов.	совершенный
т.к.	так как

Úvod

Slovesný vid se ve slovanských jazycích vyznačuje neobyčejnou rozmanitostí a složitostí. Snad právě to z něj činí jednu z nejatraktivnějších a nejintenzivněji zkoumaných gramatických kategorií. Vystihnout podstatu specificky slovanského gramatikalizovaného protikladu dokonavosti a nedokonavosti se vědci pokoušejí již po nejedno století. Velmi aktivní zájem o kategorii vidu vedl k vydělení samostatné vědní disciplíny – aspektologie, která slovesný vid zkoumá v širším pojetí společně se způsoby slovesného děje a dalšími neslovesnými lexikálními a syntaktickými ukazateli charakteru průběhu děje. Plodná vědecká činnost dovolila vzniknout několika desítkám teorií slovesného vidu, což značně ztěžuje interpretaci jednotlivých jevů. Sami badatelé často poznamenávají, že dodnes nebylo dosaženo obecné shody ani v těch nejzákladnějších otázkách, podstatu slovesného vidu nevyjímaje.

Domníváme se, že ke sjednocení aspektologických konceptů může v současnosti přispět zejména zkoumání dílčích oblastí vidového systému, které dosud nebyly komplexně popsány. Jednu z takových oblastí představují biaspektuální slovesa, která mají schopností vyjadřovat oba vidové významy. V aspektologické literatuře bylo fenoménu obouvidovosti dosud věnováno velmi málo pozornosti, což bylo hlavní motivací pro zpracování daného tématu v diplomové práci. Zejména komparativní pohled pak může poodhalit společné vývojové tendence jednotlivých slovanských jazyků. Rozhodli jsme se proto porovnávat ruštinu a češtinu, které mají z našeho pohledu pro komparativní výzkum nejlepší předpoklady, především díky velkému množství dostupné odborné literatury a možnosti využívat jazykové korpusy.

Než přistoupíme k samotnému fenoménu obouvidovosti, bude nejprve nutné nastudovat obecnou aspektologickou literaturu a představit si základní pojmy této vědní disciplíny. Tomuto úkolu věnujeme první polovinu teoretické části práce. Poté přejdeme ke studiu obouvidových sloves. Představíme si různé přístupy k podstatě obouvidovosti a problematiku klasifikace biaspektuálních sloves. Pokusíme se také zjistit a porovnat početní zastoupení obouvidových sloves v ruštině a češtině, popsat fungování této skupiny sloves v rámci jednotlivých vidových systémů a dynamiku jejich vývoje.

V praktické části provedeme kontrastivní analýzu vzorku 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves. Zaměříme se zejména na hledání nových potenciálních aspektuálních partnerů a způsoby jejich utváření. Hodnotit budeme také míru

významového překrývání nově vzniklých korelátů s původními obouvidovými slovesy. K tomuto účelu budeme využívat dostupné jazykové korpusy, internet i vlastní příklady. V závěru se na základě výsledků naší analýzy pokusíme zformulovat základní tendence vývoje biaspektuálních sloves v ruském a českém jazyce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Aspektologické bádání

Aspektologie neboli nauka o slovesném vidu vznikla jako samostatná vědecká disciplína v první polovině 20. století. Předmětem jejího studia však není pouze slovesný vid jako takový, ale i další jevy s ním spojené. Pojem aspektuálnost v sobě sdružuje slovesný vid, způsoby slovesného děje (aktionsart) a další neslovesné lexikální a syntaktické ukazatele charakteru průběhu děje. Tím míníme například ukazatele četnosti – *zřídka/изредка, čas od času/по временам, často/часто, obyčejně/обычно*, ukazatele délky děje – *dlouho/долго, pořád/vсе время, neustále/непрерывно* atd. (Арсеньева 2009: 6,7) Tyto neslovesné formy nám pomáhají charakterizovat děj, který je vyjadřován slovesem, jsou to různé sekundární ukazatele, jejich užití je fakultativní.

Aspektologové se dodnes přou o to, jaký je vzájemný vztah forem typu *dělat – udělat*, zdali se jedná o formy jednoho slovesa, či dvou různých, avšak určitým způsobem příbuzných sloves, či jestli jde o různé vidové vyjádření téhož děje, nebo o různé způsoby děje (aktionsarten). Stejně tak nebylo rozhodnuto, zda je vid gramatickou nebo lexikální kategorií. Navzdory tomu, že intenzivní studium dané problematiky pokračuje i v současnosti, zůstává mnoho otázek nezodpovězeno. I přesto lze s jistotou tvrdit, že „základní zákony slovanského vidu platí opravdu obecně pro všechny slovanské jazyky“ (Kopečný 1962: 3).

Aspektologická literatura je nesmírně bohatá a různorodá, v jednotlivých pramenech lze najít desítky teorií slovesného vidu, což představuje jisté komplikace. Mnoho autorů zmiňuje, že v této oblasti dosud chybí dostatečně propracovaný metajazyk a jednotná terminologie. Podrobné výklady o jednotlivých konceptech a teoriích nicméně nejsou předmětem této práce, a také by dozajista značně přesahovaly její rámec. Pokusili jsme se tedy vybrat jen to nejpodstatnější o hlavních oblastech aspektologického bádání a utvořit stručný přehled, jenž nám poslouží jako základ k praktické části práce.

1.1 Slovesný vid

Zajímavé je, že za tvůrce „novodobé“ koncepce vidu je považován římský polyhistor, spisovatel, politik a gramatik Marcus Terentius Varro (116 př. n. l. – 27 př. n. l.). Ve stručnosti zní jeho pojetí takto: latinské imperfektum reprezentuje děje nezakončené (imperfectus), perfektum naopak děje zakončené (perfectus). Termín vid (aspect/aspekt/аспект/вид) je ale současný. Podle Oxfordského slovníku se poprvé v angličtině objevil roku 1835. Do východní gramatické tradice byl importován prostřednictvím studií slovanské gramatiky na počátku 19. století. Koncem 19. století se již stal pevnou součástí lingvistické tradice. Jako první na slovanské půdě použil termín „vid“ Meletij Smotrický v první třetině 17. století. (Binnick 1991: 135-137) „Противопоставление сов. и несов. вида в славянском глаголе впервые отметили чешские грамматики 17 в., особенно В.Я. Роса. Они же впервые описали морфологический механизм славянского вида“ (on-line Лингвистический энциклопедический словарь).

„Vid (aspekt) se chápe jako morfologicko-lexikální nekonjugační prostředek slovesa, tvořící součást odrazové funkce slovesa. Svou povahou stojí na rozhraní mezi mluvnicí a slovníkem, a proto se obvykle charakterizuje jako kategorie lexikálně-gramatická nebo gramaticko-lexikální“ (Prčíková 2007: 16). „Говоря о виде (аспекте) славянского глагола, мы имеем в виду способность славянского глагола выражать такие оттенки в обозначаемом глагольном процессе, которые прямо не вытекают ни из значения глагольной основы, ни из значения приставки“ (Исаченко 2003: 130). S pojmem slovesného vidu tedy podle A.V. Isačenka spojujeme pouze ty odstíny významu, které zpravidla označujeme termíny „dokonavý vid“ (dok./сов.) a „nedokonavý vid“ (ned./несов.). Všechny ostatní smyslové modifikace slovesného významu do tohoto konceptu, ve kterém se realizuje opozice dokonavého a nedokonavého vidu, nezapadají.

Dokonavost vs. nedokonavost je primárně pokládána za opozici gramatickou, která je založena na (ne)přítomnosti určitého sémantického příznaku (sémantického minima). Sémanticky příznakovým členem vidové dvojice je vid dokonavý. Tento typ opozice, v níž se jeden člen vyznačuje daným atributem (v tomto případě sémantickým minimem), se nazývá privativní. Bezpříznakový člen se označuje jako základní člen vidové opozice.

Slovesný vid je těsně spjat také s kategorií času. Dokonavé i nedokonavé tvary mají stejný lexikální význam, liší se vztahem k ukončenosti děje, jeho „završenosti“. Děje nedokonavých sloves se nám jeví v průběhu nezakončené, k faktu ukončení se nevyjadřují (*psal jsem, píšu, budu psát/ я писал, я пишу, я буду писать*). Oproti tomu děje dokonavých sloves chápeme jako jeden ukončený celek, přičemž děj buďto byl, nebo bude završen (*napsal jsem, napíšu/ я написал, я напишу*). Slovesa dokonavá nemají schopnost vyjadřovat aktuální přezens. Jejich tvary přítomného času již samy o sobě zpravidla mají futurální význam (*přijdu, napíšu/ приду, напишу*). Mohou se ale užívat pro označování neaktuálních a tzv. mimočasových dějů (gnómický přezens). (*S poctivostí nejdál dojdeš. Vypije až 3 litry vody denně. Где бес не сможет, туда бабу пошлет. Сушу окружают океаны.*). Nedokonavá slovesa schopnost vyjadřovat aktuální přezens mají, tvoří tedy kompletní časové paradigma (*ví, věděl, bude vědět/знает, знал, будет знать*). Futurum je tvořeno opisem, zpravidla infinitivem a tvarem pomocného slovesa být. Nedokonavá slovesa navíc mohou stát v pozici po fázových slovesech. (*Začal jsem s ním diskutovat o politice./Я начал с ним дискутировать о политике.*).

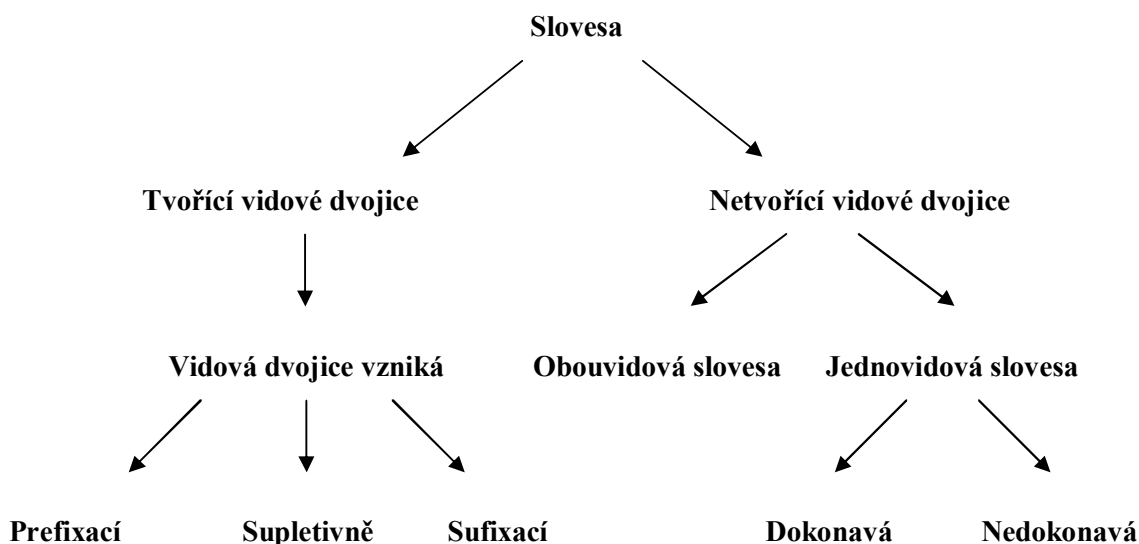
Velmi svéráznou koncepcí se snažil prosadit český aspektolog F. Kopečný. V češtině podle něj existuje ještě třetí vid, tzv. neaktuální násobenost, jež je protikladem prosté nedokonavosti. „Máme tedy v oblasti mluvnicky pojatého vidu (vidu ve vlastním slova smyslu) tři řady tvarů: 1) základní, prostě nedokonavé tvary (bezpříznakové i co do dokonavosti, i co do násobenosti): *píše, dělá, platí, hází, nese, nosí*; 2) dokonavé tvary k nim: *napíše, udělá, zaplatí, hodí* + zvláštní skupinu neaktuálních perfektiv typu *nadělá se, unese to, dovede to*; 3) nedokonavé tvary příznakově násobené a zároveň příznakově neaktuální: *psává, dělává, platívá, házívá, chodívá, nosívá, nasedává se*“ (Kopečný 1962: 19). O konceptu „třetího vidu“ se na stránkách časopisu Slovo a slovesnost rozpoutala polemika mezi F. Kopečným a I. Poldaufem. I. Poldauf poukázal na fakt, že neaktuálnost není průvodním rysem pouze u násobených sloves, protože je přirozeně spjata s širší částí zásoby slovesných významů. V článku Závěrečné poznámky k diskusi pak celou věc uzavírá slovy: „Nesouhlasím s pojetím „třetí vid“ a „tři vidové třídy“. Vid je kategoriální protiklad, nemůže mít lichý člen“ (Poldauf 1966: 262). Podle našich informací se s teorií F. Kopečného neztotožnil ani žádný další autor, zřejmě i proto, že nemá univerzální použití v rámci všech slovanských jazyků. To je do značné míry dáno rozdílnou produktivitou násobených sloves v jednotlivých jazycích (např. v češtině je mnohem vyšší než v ruštině).

1.2 Vidová dvojice

„Centrem vidové soustavy češtiny je tzv. korelační řada neboli řada slovesných dvojic, vidových dvojic (párů), jejichž členy mají stejný lexikální význam, liší se pouze videm a jsou ve vzájemném vztahu privativní opozice (např. *uklidit dok.* – *uklízet ned.*, *zavřít dok.* – *zavírat ned.*, *propracovat dok.* – *propracovávat – ned.* atd.)“ (Veselý 2010 II: 16). Obdobně jsou aspektuální páry charakterizovány i v ruštině: „Видовая пара – это два глагола, лексически тождественные и различающиеся между собой грамматической семантикой вида“ (Ремчукова 2004: 68). (Např. *убрать сов.* – *убирать несов.*, *закрыть сов.* – *закрывать несов.*, *разработать сов.* – *разрабатывать несов.*).

V obou jazycích rozlišujeme 2 velké skupiny sloves – párová a nepárová. Jak vyplývá ze samotného označení, párová slovesa utvářejí vidové dvojice, a to hned několika způsoby. K nepárovým řadíme slovesa jednovidová a obouvidová. Ke znázornění uvedených skutečností nám poslouží schéma E.N. Remčukovové (Ремчукова 2004: 65), které jsme přeložili a doplnili tak, aby v něm byly zachyceny všechny podstatné aspekty vidového systému.

Schéma č.1: Párovost a nepárovost sloves

Základní způsob tvoření vidových dvojic představují v obou zkoumaných jazycích procesy prefixace a sufixace, jejichž pomocí dochází ke „zdokonavování“ (perfektivizaci) a „znedokonavování“ (imperfektivizaci) základových sloves. Těmto

procesům se budeme dále věnovat v samostatných oddílech. Spíše okrajově se vyskytují supletivní vidové dvojice – např. *vzít dok. – brát nedok., položit dok. – pokládat nedok., взять сов. – брать несов., поймать сов. – ловить несов.* Ruština má navíc ještě čtvrtý způsob tvoření vidových dvojic, jenž je realizován pomocí přízvuku. Právě takto vznikají všechny prefigované formy od základů *сыпать a резать: нарезать сов. – нарезать несов., пересыпать сов. – пересыпать несов.* (Ремчукова 2004: 73).

Specifickou oblast vidových systémů ruštiny a češtiny tvoří nepárová slovesa. „O vidovou nepárovost jde jen tehdy, když se určitý slovesný lexém neúčastní vidové korelace, když nevytváří vidovou dvojici (pár)“ (Veselý 2010 II: 38). Pokud tedy sloveso nemá dokonavý korelát, nazýváme jej imperfektivem tantum, v případě absence nedokonavého protějšku hovoříme o perfektivu tantum.

„Existence perfektiv tantum je dána jednak svérázným významem, jednak stránkou formální, popř. výrazně knižním, a tím exkluzivním a afektivním rázem slovesa“ (Kopečný 1962: 109). V češtině se jedná například o slovesa *nadělat se, nakopat (brambor), nanosit (dříví), nasekat (tríscky), vyběhat se, vybouřit se, zařečnit si, zalyžovat si, zaplavat si* atd. (Tamtéž: 109-110). V ruštině nalezneme následující příklady: *очнуться, очутиться, побежать, помечтать, понадобится, прикопнуть, рехнуться, хватить, хлынуть* atd. (Исаченко 2003: 304, 305).

Imperfektiva tantum představují v obou jazycích početnější skupinu. Hlavní příčinou nepárovosti je v tomto případě opět sémantika sloves. Jako imperfektiva tantum se označují následující slovesa: *hodí se to, chodit, chvátat, jde to, klečat, potýkat se, rozjímat, sluší se, vévodit* atd. (Kopečný 1962: 111-113); *грустить, молодиться, находиться, нежничать, нуждаться, отсутствовать, партизанить, сердиться, столярничать* atd. (Арсеньева 2009: 11-12).

1.3 Imperfektivizace

Při procesu imperfektivizace jsou od základových sloves dokonavého vidu vytvářeny nedokonavé koreláty. V ruštině i v češtině shodně rozlišujeme imperfektivizaci primární a sekundární.

Primární imperfektivizací rozumíme tvoření nedokonavých korelátů od základových dokonavých neprefigovaných sloves (verb simplex) – *dát - dávat, hodit - házet, koupit - купovat, дать - давать, бросить - бросать, купить - покупать.*

Tento typ imperfektivizace nicméně není hojně zastoupen, jelikož většina neprefigovaných sloves je nedokonavého vidu.

Naproti tomu sekundární imperfektivizace, proces tvoření nedokonavých protějšků k dokonavým prefigovaným slovesům, je velmi produktivní: *otevřít - otvírat, přepsat - přepisovat, připravit - připravovat, открыть - открывать, переписать - переписывать, приготовить - приготавливать*. „В лексическом отношении члены таких глагольных пар абсолютно синонимичны. Можно безоговорочно утверждать, что оба члена глагольной пары представляют собой грамматические формы одного глагола – лексемы“ (Исаченко 2003: 176). Tento názor sdílí mimo jiné i současný český lingvista L. Veselý, přičemž daný typ vidových dvojic nazývá „pravá vidová dvojice“ (Veselý 2010).

V ruštině se imperfektivizuje pomocí těchto sufixů: *-ыв/-ув-, -в-, -ев-* v různých variantách, např. *-ыва/ува-, -ова-* apod. (Исаченко, 2003: 180). V českých pramenech se uvádějí sufixy *-ова-, -а-, -е-/ě-, -ва-* (s dloužením předcházející samohlásky) (Žižková 2012: 17).

Existuje ještě jeden zvláštní okrajový způsob tvoření vidových dvojic - deprefixace. Výsledkem tohoto procesu je vznik tzv. nadpárových imperfektiv. K tomu dochází odpojením předpony od dokonavého prefigovaného slovesa – např. *выšetřit* → *šetřit*. V jazyce pak vedle sebe stojí dvě nedokonavá slovesa se stejným významem, která vznikla různými způsoby – srov. *выšetрovat (sufixace)* a *шетřit (deprefixace)*. (Žižková 2012: 20) O deprefixaci v ruštině píše např. A.D. Šmelev: „В результате действия механизма депрефиксации мы получаем такие видовые пары, как *сделать/делать, сыграть/играть, испугаться/пугаться...*“ (Шмелев 2008: 376). Podotýká však, že „следует иметь в виду, что депрефиксация представляет собою именно функциональный механизм, посредством которого мы получаем имперфективный коррелят приставочного перфективного глагола при обязательной имперфективации“ (Тамtéž: 376). Deprefixace se tedy jako prostředek imperfektivizace uplatňuje u velmi malého množství sloves a ve velmi omezených případech. V ruštině jsme dále našli zajímavé spojení deprefixace a dětské mluvy, kde se poukazuje na časté uplatňování tohoto jevu jako „obráceného pravidla prefixace“ u dětí (Цейтлин 2009: 147).

1.4 Perfektivizace

Při perfektivizaci dochází k převodu nedokonavého slovesa na sloveso dokonavé pomocí různých prefixů, popřípadě sufixů *-nou/-ny-*. L. Veselý považuje takto vzniklé vidové dvojice za nepravé, jelikož se podle něj jedná o proces slovotvorný, nevznikají tedy při něm nové gramatické tvary fundujícího slovesa, ale rovnou nové lexikální jednotky. Pokládá proto členy vidových nepravých dvojic za reprezentanty dvou různých lexémů. (Veselý 2010 II: 21-22)

Pomocí sufixů *-nou/-ny-* jsou odvozována tzv. okamžitá slovesa s dokonavým významem označující jednorázový děj – např. *křičet – křiknout/кричатъ – крикнуть*; *riskovat – risknout/рисковать – рискнуть* apod. Není ale zcela jisté, zda lze tento typ tvoření vidových dvojic považovat za prostředek perfektivizace. V literatuře převažuje názor, že se jedná spíše o semelfaktivní (okamžitý) způsob slovesného děje.

Při popisu procesu perfektivizace je důležité rozlišovat prefixy vidové a nevidové. Vidové prefixy jsou charakterizovány tím, že jejich připojením k základovému slovesu vždy dochází k perfektivizaci. Nedokonavé základové sloveso se tedy vždy stává dokonavým (*jít - přijít*), a dokonavé zůstává dokonavým (*pustit - opustit*). Z dokonavých prefigovaných vidových korelátů lze tvořit sekundární imperfektiva (*přijít - přicházet, opustit - opouštět*). Je třeba mít se na pozoru před tzv. zdánlivými odchylkami, deriváty od neprefigovaných dvojic typu *koupit – kupovat*. Kupříkladu sloveso *nakupovat* není odvozeno od *koupit*, nýbrž jde o sekundární imperfektivum od *nakoupit*. Čeština má celkem 20 vidových prefixů. Konkrétně jsou to *do-, na-, nad-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pře-, před-, při-, roz-, s-, u-, v-, vy-, vz-, z-, ze-, za-*. Inventář těchto prefixů je dále rozšířen o jejich varianty – např. *nade-, pode-, přede-, vo-, ot-, zů-* apod. (Esvan 2007: 35-39) A.V. Isačenko podotýká, že za vidové prefixy mohou být považovány pouze morfémy, které mají vlastní sémantiku. Uvádí jich celkem 18: *в-, в3-, вы-, до-, за-, из-, на-, над-, о-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-, раз-, с-, у-*. Stejně jako v češtině mají dané prefixy různé varianty - např. *во-, в3-, из-, об-, обо-, ото-, со-*. Zvláštní skupinu v ruštině tvoří církevněslovanské prefixy *воз-* (*вос-, возо-*), *низ-* (*нис-, низо-*), *пре-, пред-* (*предо-*), *со-*. Z hlediska současného jazykového vývoje se však jedná o prefixy neproduktivní. (Исаченко 2003: 148-149)

Nevidové prefixy naopak vid základového slovesa nemění. F. Esvan rozlišuje tři skupiny nevidových prefixů:

1) Prefixy typu *de-*. Do této kategorie spadají prefixy cizího původu *a-*, *ab-*, *ante-*, *de-*, *ex-*, *hyper-*, *hypo-*, *in-*, *inter-*, *per-*, *pro-*, *re-*, *sub-* apod. Tyto prvky do slovotvorného systému češtiny nepatří přímo, vyskytují se totiž jen u přejatých sloves. Často vznikají zároveň synonyma s českým prefixem (*demontovat – odmontovat*). Velice zajímavé je, že česká synonyma mají často vyšší frekvenci užívání než varianty s cizím prefixem.

2) Prefixy typu *spolu-*. Sem řadíme předpony *polo-*, *samo-*, *sebe-*, *spolu-*, *znovu-*. Tyto prefixy se kombinují s přejatými i domácími slovesy (*seberealizovat, ale i spolupracovat*).

3) Prefix *ne-*. Sám o sobě sice tento prefix vidový není, ale často se kombinuje s vidovým prefixem *z-* v kompozitních tvarech – např. *zneškodnit, zneklidnět*. V těchto případech se jedná o slovesa odvozená od záporných adjektiv neškodný, neklidný. Neprefigovaný tvar mnohdy vůbec neexistuje – např. **neškodnit, *návidět*. (Esvan 2007: 35-38)

V ruštině jsme podobné dělení nevidových prefixů nenašli, např. A.V. Isačenko rozlišuje kromě vidových prefixů pouze tzv. „ложные приставки“ („falešné předpony“). Mezi ně řadí *без-*, *про-* a *пред-*. U slovesa *бездействовать* se tak podle A.V. Isačenka nemůže jednat o vidovou předponu, protože je toto verbum odvozeno od substantiva *бездействие*, stejně jako *председательствовать* od *председатель* či *предшествовать* od *предшествование*. Dále do této kategorie řadí počáteční elementy kompozitních slovesných tvarů typu *противодействовать, противостоять*. (Исаченко 2003: 151-152) E. N. Remčukovová uvádí následující: „Не участвуют в образовании видовых пар приставки *в-*, *до-*, *над-*, *надо-*, *низ-*, *пре-*, *пред-*, *со-*, а также заимствованные префиксы типа *де-* (*демонтировать*)“ (Ремчукова 2004: 78).

V otázce vidotvorné úlohy prefixů nebylo nikdy dosaženo obecné shody. Prefixy totiž mohou při tvoření vidových dvojic fungovat dvojnásobně, a sice jako prostředky slovotvorné, a jako prostředky gramatické. Připojením předpony zpravidla kromě změny vidu dochází také k významové modifikaci slovesa. Právě v tomto faktu spatřujeme hlavní příčinu nejednoznačné interpretace daného jevu.

V odborné literatuře (F. Kopečný, S. Lebed'ová, I. Poldauf, M.A. Šeljakin, A.N. Tichonov atd.) se často setkáváme s tvrzením, že v určitých případech předpony fungují výlučně jako prostředky gramatické (morfémy nesoucí význam vidu). Nazývají se čistě vidové předpony/чистовидовые приставки či prázdné předpony/пустые приставки.

Otázka jejich existence je dodnes předmětem diskuse. Pro existenci čistě vidových předpon hovoří příklady typu *psát – napsat/писать – написать, dělat – udělat/делать – сделать, krást – ukrást/красть – украсть, péct – upéct/печь – испечь*. Tyto slovesné dvojice jsou chápány jako gramatické vidové páry, respektive gramatické tvary téhož lexému. V češtině se ve výčtu čistě vidových předpon uvádějí prefixy *do-, na-, o/ob(e), po-, pro-, pře-, při-, roz(e)-, s(e)-, u-, v-, vy-, vz-, z(e)-, za-* (Šlosar 1977: 98). V ruské literatuře je jejich výčet následující: *вз-/вс-, воз-/вос-, вы-, за-, из-/ис-, на-, о-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-, раз-/рас-, с-, у-* (Горобец 2004: 88). Vedle sémanticky prázdných čistě vidových předpon rozlišujeme navíc předpony subsumpční (Poldauf 1954). Tyto prefixy vyjadřují význam, který je již implicitně přítomen v základovém slovese – srov. *blížít se – přiblížit se/близиться – приблизиться*. Z tohoto důvodu se navenek jeví jako lexikálně prázdné a jejich funkce se interpretuje jako čistě vidová. Mezi subsumpční prefixy se řadí *pro-, pře-, při-, roz(e)-* a někdy také *na-*. Prakticky totožný mechanismus se uvádí i v ruských pramenech: „Механизм возникновения таких приставок – это так называемый эффект Вея-Схоневельда: если значение приставки дублирует уже имеющуюся в глаголе сему, то присоединение данной приставки не меняет значения глагола“ (Зализняк, Микаэлян 2014: 24). Další alternativou tohoto principu je tzv. „цветовая метафора“: „Если представить, что основа простого имперфектива голубого цвета и к ней добавляется приставка тоже голубого цвета, то происходит „эффект наложения“, и приставка сливается с основой – и тем самым как бы исчезает“ (Janda et al. 2013: 9, cit. v Зализняк, Микаэлян 2014: 24). Autorky bohužel neuvádějí výčet těchto prefixů. Předpokládáme však, že bude pravděpodobně do značné míry odpovídat českému stavu (viz *приблизиться*). Obecně uznávaným indikátorem prostě vidové funkce předpon je absence sekundárních imperfektiv k příslušným prefigovaným dokonavým slovesům.

Někteří vědci existenci čistě vidových prefixů odmítají. Patří k nim např. Ju.S. Maslov, A.V. Isačenko, Z. Skoumalová či M. Komárek. Za jediný způsob tvoření vidových dvojic považují uvedení badatelé imperfektivizaci. Toto stanovisko podle našeho mínění může do jisté míry souviset s existencí tzv. způsobů slovesného děje, které se tvoří pomocí stejných postupů jako vidové dvojice. Vid a způsoby slovesného děje se nejvíce prolínají právě při procesu prefixace. „Близость результивного значения с чисто грамматическим значением совершенного вида определила, вместе с учением о „парности“ славянских глаголов, общее развитие

традиционного учения о видах.... Вся традиционная теория славянских видов построена на убеждении, будто приставочная перфективация является одним из основных приемов славянского видообразования“ (Исаченко 2003: 243). Odmítnutí prefixace jako vidotvorného postupu by proto teoreticky dovolovalo stanovit jasnou hranici mezi těmito kategoriemi.

1.5 Způsoby slovesného děje

Český termín „způsoby slovesného děje“ vznikl pravděpodobně kalkováním z německého „Aktionsarten“. V ruštině se používá termín „способы глагольного действия“, který byl podle A.V. Isačenka ruskými lingvisty (v první řadě Ju.S. Masloven) zjevně přejet z českého jazyka (Исаченко 2003: 209-210). Setkat se můžeme i s označením „подвиды“, což ale nevhodně implikuje jistou podřazenost kategorii vidu (Тамtéž: 210). Mezi videm a způsobem slovesného děje přitom není vztah podřazenosti a nadřazenosti, spíše se vzájemně doplňují. A.V. Isačenko nicméně odmítá i pojem „způsob slovesného děje“, což odůvodňuje jeho současným užíváním pro označení slovesného modu. Navrhuje proto „zavést i v češtině stručnější a vcelku průhledný termín „slovesná akce“ anebo prostě „akce“ místo „způsob slovesného děje“ (Isačenko 1960: 13).

Způsoby slovesného děje se nejčastěji klasifikují jako lexikálně sémantická kategorie. Jsou to sémantická uskupení sloves vyjadřující průběh děje v čase, vztah k dosažení výsledku děje, intenzitu a násobenost děje. V podstatě se jedná o významovou modifikaci základního prostého nebo prefigovaného slovesa, jež není spjata s jeho obecným významem, nýbrž s jeho formální odvozeností. Tato modifikace je vždy vyjádřena vnějšími znaky. Obecné charakteristiky děje se vyjadřují specifickými morfémy – především prefixy a sufixy. Velmi důležitým znakem způsobů slovesného děje je podle A.V. Isačenka naprostá jednovidovost. Dokládá to například tím, že modifikované významy typu *закричать, покричать, накричатся, крикнуть* nelze převést do imperfektivního pohledu. (Исаченко 2003: 216-218) Nedokonavé formy vyjadřující stejný význam v těchto případech prostě a jednoduše neexistují. Z výše uvedeného vyplývá, že způsob slovesného děje může být charakterizován třemi základními znaky: 1. významovou modifikací výchozího slovesa, 2. formálním vyjádřením této modifikace a 3. naprostou jednovidovostí.

Mezi ruštinou a češtinou existují v oblasti některých způsobů slovesného děje poměrně výrazné rozdíly. „Оказывается, что несмотря на общую структурную близость русского языка – с одной стороны, словацкого и чешского – с другой, состав и диапазон совершаемостей глагольного действия в наших языках не совпадают“ (Исаченко 2003: 228). Příkladem takového rozdílu je ingresivní způsob označující počátek děje. V ruštině se ingresivní slovesa tvoří např. pomocí prexifu *за-*. Přestože v češtině existují „homonymní“ tvary – srov. *zaplakat* a *заплакать*, není mezi nimi sémantická shoda, poněvadž v češtině sloveso *zaplakat* označuje přesně neurčenou míru děje, kdežto v ruštině počátek děje – doslova *začít plakat*. Českému *zaplakat* tedy odpovídají spíše ruské ekvivalenty *всплакнуть*, *поплакать*. Jinými slovy, český prefix *за-* nemá schopnost vyjadřovat počátek děje. Pokud bychom chtěli přesně předat význam ruského *заговорить*, *занять* apod., museli bychom ho vyjádřit opisem - *začít mluvit*, *začít zpívat*. Kromě A.V. Isačenka se komparativním výzkumem způsobů slovesného děje zabývá např. E.V. Petruchina (Петрухина 2000).

Tato problematika je velice široká, s ohledem na celkový rozsah práce ji tedy nebudeme podrobněji rozebírat. Podstatný je pro nás fakt, že zde na rozdíl od perfektivizace prefix nemá čistě vidovou, gramatickou funkci, ale funguje jako modifikátor významu původního slovesa. S původním slovesem tedy netvoří vidovou dvojici a nezúčastňuje se vidové korelace.

2. Obouvidová slovesa

Obouvidová slovesa jsou celoslovanským fenoménem. Vyskytují se prakticky ve všech slovanských jazycích. Nejbohatší jsou v tomto směru jazyky jihoslovanské, kde obouvidových sloves nalezneme podstatně více než v češtině a ruštině. Kupříkladu v bulharštině můžeme o obouvidovosti hovořit u libovolného nedokonavého slovesa (Иванчев 1971: 172, cit. v Шелякин 1979: 7). Podotýkáme však, že vid v bulharštině funguje odlišně, především zásluhou zachování rozvinutého temporálního systému. „Св. Иванчев объясняет разницу в двувидовости глаголов по отдельным славянским языкам наличием/отсутствием временных форм аориста и перфектного типа и особенностями функций префиксов: в южнославянских языках глагольные префиксы преследуют чисто словообразовательной цели, а в северославянских языках – кроме того, видообразующую и временную – для выражения будущего времени“ (Иванчев 1971: 179-180, cit. v Шелякин 1979: 7). Porovnáme-li češtinu s ruštinou, uvádí se, že co do počtu tohoto typu sloves má jistou převahu ruština. Počet obouvidových sloves v češtině je srovnatelný například s polštinou či slovenštinou. (Копецký 1962: 86)

Termín „obouvidové sloveso“ („двувидовый глагол“) se začal aktivně užívat v první třetině 20. století. Zdaleka ne všechny vědecké práce s ním ale pracovaly, a to i přesto, že se o fenoménu obouvidovosti v lingvistice hovořilo již dlouho před daným obdobím. V ruštině popis samotného jevu bez užití termínu podle údajů E.A. Gorobecové fungoval paralelně s termínem „двудидовый глагол“ ještě na počátku 2. poloviny 20. století. „Описание явления без соответствующего термина встречается еще даже в грамматике 1960¹ года: „Глаголы, употребляющиеся в значении обоих видов...могут иметь значение как будущего, так и настоящего времени“ (Горобец 2008: 37). Naproti tomu gramatiky z roku 1970² a 1980³ již termín „двувидовый

^{1,2,3} Na jednotlivé gramatiky odkazuje E.A. Gorobecová v seznamu literatury takto:

¹ Грамматика русского языка. Москва: Издательство АН СССР, 1960. Том 1: Фонетика и морфология, с. 425.

² Русская грамматика. Москва: Наука, 1980. Том 1.: Фонетика, фонология, ударение, интонация, словообразование, морфология, с. 585.

³ Грамматика современного русского литературного языка. Москва: Издательство АН СССР, 1970, с. 343.

глагол“ užívají (Горобец 2008: 38). V české literatuře se lze setkat s termíny „obojvidost“, „vidová obojakost“, „slovesa vidově obojaká“, a to např. v pracích F. Kopečného a T. Pospíšilové. Ostatní námi používané zdroje (F. Esvan, V. Jindra, M. Komárek, S. Lebedřová, I. Poldauf, Z. Skoumalová, L. Veselý atd.) však již bez výjimky pracují s pojmem „obouvidovost“ a „obouvidová slovesa“.

2.1 Status obouvidových sloves

Status obouvidových sloves dodnes není jednoznačný. Názory badatelů se rozcházejí i v těch nejzákladnějších otázkách, jako je například (ne)systémovost tohoto jevu. L.P. Demiděnková tvrdí, že obouvidovost v ruštině představuje vynucený, nesystémový jev, a neexistuje proto žádný důvod proč by se mělo hovořit o trojakém charakteru vidových protikladů v ruštině (Демиденко 1966: 152, cit. v Шелякин 1979: 7, 8). Dalším „anomalistou“ je A.V. Isačenko: „Двувидовые глаголы являются в наших языках аномалией. Поэтому не удивительно, что двувидовость, как и всякая другая аномалия, подвергается воздействию аналогии и постепенно утрачивается“ (Исаченко 2003: 146). Někteří vědci dokonce staví obouvidová slovesa mimo vidový systém – E. Koschmieder je označuje jako „вневидовые“ („vněvidová“) (Кошмидер 1962: 113, cit. v Горобец 2008: 42). M.Ju. Čertková dochází k závěru, že „по виду охарактеризованы все русские глаголы, кроме двувидовых“ (Черткова 1994: 33, cit. v Горобец 2008: 42). Proti těmto názorům se vyhranili například I.P. Mučnik, L.N. Smirnov, L.P. Birjukovová a M.A. Šeljakin: „Двувидовые глаголы не являются какой-то аномалией видовой и вообще грамматической системы русского языка. Будучи лишенными формальных показателей вида, функционируют и образуют соответствующие формы глагола так же, как и формально выраженные члены видовой оппозиции“ (Шелякин 2008: 119). L.P. Birjukovová píše, že „случаи вивовой неопределенности не выходят за рамки видовой системы, так как двувидовой формой выражаются те же частные значения видов, только одновременно разные“ (Бирюкова 1973: 74, cit. v Горобец 2008: 48). Z českých autorů se k systémovosti jevu nepřímě přiklání také F. Kopečný: „Pravá obojvidovost spočívá v tom, že se dané (zde je myšleno obouvidové) sloveso chová zcela tak jako každé jiné nedokonavé sloveso, i zcela tak jako každé jiné sloveso dokonavé“ (Kopečný 1962: 84).

I my se přikláníme k názorům druhé skupiny badatelů. Domníváme, že neexistuje důvod k postavení obouvidových sloves mimo vidový systém ruštiny, respektive češtiny. Neztotožňujeme se ani s označováním tohoto jevu jako anomálie. Již samotný počet obouvidových sloves a jejich existence napříč celým slovanským areálem jsou pro toto stanovisko dostatečným argumentem. Obouvidovost je podle našeho názoru specifickým způsobem vyjádření vidového významu, který je přirozenou součástí vidových systémů ruštiny a češtiny.

2.2 Podstata obouvidovosti

V odborné literatuře lze najít dva základní přístupy k postatě obouvidovosti. Tradiční přístup chápe obouvidová slovesa jako synkretické jednotky, které jsou v závislosti na kontextu schopny vyjadřovat jak dokonavý, tak i nedokonavý vid. Zastáncem tohoto směru je například A.V. Isačenko: „Двувидовые глаголы нельзя признать „нейтральными“ в отношении вида, т. к. в каждом конкретном случае такие глаголы употребляются лишь в одном определенном видовом значении. Видовое значение таких глаголов зависит от коммуникативного задания говорящего, от того, что говорящий хотел выразить. Собеседник же определяет видовое значение из контекста“ (Исаченко 2003: 143-144). Význam kontextu vyzdvihuje i L.P. Birjukovová, která se domnívá, že obouvidová slovesa se v ničem neliší od „normálních“ sloves, která vid vyjadřují formálně, pouze jim v řadě forem (infinitiv, minulý čas atd.) musí pomoci odlišit vidový význam kontext. (Бирюкова 1973, cit. в Шелякин 1979: 7).

Druhý směr pohlíží na obouvidová slovesa jako na gramatická homonyma neboli homonymní formy jednoho a téhož slova. Jeho významným představitelem je Ju.S. Maslov, který uvedl, že v současných slovanských jazycích s rozvinutým vidovým systémem skutečně existují obouvidová slovesa, jejich obouvidovost pak označil právě jako vidovou homonymii (Горобец 2008: 45). Dalšími představiteli jsou I.P. Mučnik, N.S. Avilovová a E.N. Remčukovová. Ze současných autorů můžeme dále zmínit např. A.A. Zalizňakovou a A.D. Šmeleva: „С точки зрения грамматической системы современного русского языка двувидовые глаголы представляют собою не что иное, как пары омонимичных глаголов сов. и несов. вида.“ (Зализняк, Шмелев 2000: 71). Vždy se přitom jedná o varianty téhož lexému.

V nejnovějších studiích jsme zaznamenali ještě třetí, nový přístup k podstatě obouvidovosti. Na biaspektuální slovesa sice rovněž nahlíží jako na homonymní tvary, nikoli však homonymní tvary jednoho slovesa, nýbrž dvě samostatná homonymní paradigmata. Autorkou této myšlenky je E.A. Gorobecová, která novou teorii předložila ve své disertační práci z roku 2008. Sloveso podle ní nemůže být současně dokonavé i nedokonavé, a to platí i pro případy vidové neutralizace. V takových případech spatřuje příklad neodstranění homonymie, ale rozhodně ne důkaz, že sloveso funguje ve významu obou vidů zároveň. V souladu s jejím přístupem bychom tedy měli obouvidová slovesa považovat za dvojici sloves s homonymním infinitivem a řadou homonymních forem. Jejich existence je jednak důsledkem historické vidové neurčenosti (podobně jako u obouvidových sloves domácího původu), a jednak živým jazykovým jevem, který je podporován nepřetržitým procesem aktivního přejímání z jazyků s gramaticky nevyjádřenou kategorií vidu. (Горобец 2008: 50) V českém prostředí na uvedenou teorii navazuje L. Veselý: „Obouvidové sloveso chápu jako dvě homonymní vidová paradigmata, jedno nedokonavé a jedno dokonavé (resuscitovat nedok. – resuscitovat dok.). Paradigma nedokonavé obsahuje tvary perifrastického futura a infinitiv spojovatelný s fázovými slovesy (будем resuscитovat, начнем resuscитovat), paradigma dokonavé neobsahuje tvary perifrastického futura a jeho infinitiv není spojovatelný s fázovými slovesy“ (Veselý 2014: 22). Připouští, že obouvidová slovesa vytvářejí specifické vidové dvojice, které nejsou založeny na vztahu fundace, tedy jeden člen není odvozen od druhého, a jejichž členy jsou gramatickými formami téhož lexému. Oba autoři navrhuji zaměnit termín „obouvidová slovesa“ termínem „vidová homonyma“, respektive „vidové dvojice homonymní“.

E.A. Gorobecová dále uvádí následující: „Если признавать, что члены видовых пар *прописать-прописывать, делат-сделать, брать-взять, собирать-собрать* и пр. – разные слова, то необходимо и двувидовые глаголы считать парой омонимичных слов“ (Горобец 2008: 45-46). Uznává tak existenci vidových dvojic typu *адресовать несов. – адресовать сов.*, u kterých však postrádáme formální rozlišení jednotlivých členů, které je přítomno ve všech uvedených příkladech. Přikláníme se proto k přístupu číslo 2, který obouvidovost chápe jako vidovou homonymii uvnitř jednoho lexému: *адресосовать = адресовать сов. + адресовать несов.* Toto pojetí podle našeho mínění nejlépe koresponduje s dalším vývojem obouvidových sloves, kdy během procesu jejich adaptace do vidového systému často může vzniknout dokonavý/nedokonavý korelát, který postupně přebírá jeden z významů

obsažených v obouvidovém slovese, čímž dochází k odstraňování homonymie. V konečné fázi se původně obouvidové sloveso omezuje pouze na jeden vidový význam a vzniká nová vidová dvojice *původní obouvidové sloveso – jeho dokonavý/nedokonavý korelát*.

Nesporné je, že obouvidová slovesa mají velmi specifický rozsah. V jedné formě mohou vyjadřovat význam obou vidů zároveň, např. *abonovat– předplatit i předplácet* (Internetový slovník současné češtiny), *акцептовать – принять и принимать* (Викисловарь). S nedokonavými slovesy je spojuje fakt, že připouštějí tvary opisného futura (*V příštím roce budu organizovat veletrh.*) a fázová spojení (*Ode dneška začínám obětovat více svého volného času studiu*). Stejně jako u dokonavých sloves může jejich tvar přítomného času nést samostatný význam budoucí (*Jmenuji Vás ředitelem.*). To znamená, že jako obouvidová mohou v jazyce fungovat pouze ta slovesa, jejichž lexikální význam neodporuje chápání jejich dějů na jedné straně jako shrnutých/ukončených a na druhé straně v průběhu/trvání jako neukončených. Oba vidové významy biaspektuálních sloves musí být vždy spojeny s tímž lexikálním významem. (Pospíšilová 1975: 9)

Tzv. faktická obouvidovost se v ruštině týká: 1) infinitivu, 2) minulého času, 3) příčestí minulého činného (тип организовавший) 4) imperativu a 5) prézentu dokonavých sloves s futurálním významem (Ремчукова 2004: 96). V češtině je situace velmi podobná, s výjimkou bodu 3), kde se místo příčestí uvádí kondicionál (tato forma v ruském výčtu chybí, obouvidovost v ní ale je jasně patrná, a proto ji dále zařazujeme). T. Pospíšilová uvádí ještě příčestí trpné (Pospíšilová 1975). Obouvidovost zřetelně vystupuje, pokud přejaté sloveso zaměníme domácím ekvivalentem. Následující tabulky znázorňují rozsah obouvidových sloves v obou porovnávaných jazycích.

Tabulka č. 1: Rozsah ruských obouvidových sloves

FORMA	DOKONAVÝ VID	OBOUVIDOVÉ SLOVESO		NEDOKONAVÝ VID
		DOK..	NED.	
Infinitiv	принять	акцептовать		принимать
Préteritum	принял	акцептовал		принимал
Kondicionál	принял бы	акцептовал бы		принимал бы
Příčestí minulé činné	принявший	акцептовавший		принимавший
Imperativ	прими!	акцептуй!		принимай!
Futurum	примет	акцептует	будет акцептовать	будет принимать
Prézens	--	-	акцептует	принимает

Tabulka č. 2: Rozsah českých obouvidových sloves

FORMA	DOKONAVÝ VID	OBOUVIDOVÉ SLOVESO		NEDOKONAVÝ VID
		DOK.	NED.	
Infinitiv	nahromadit	akumulovat		hromadit
Préteritum	nahromadil	akumuloval		hromadil
Kondicionál	nahromadil by	akumuloval by		hromadil by
Imperativ	nahromad'!	akumuluj!		hromad'!
Futurum	nahromadí	akumuluje	bude akumulovat	bude hromadit
Prézens	-	-	akumuluje	hromadí
Příčestí trpné	nahromaděn	akumulován		hromaděn

(Tabulka č.2 přejata z Pospíšilová 1975: 11)

2.3 Klasifikace obouvidových sloves

Obouvidová slovesa lze dělit hned několika různými způsoby. Klasifikace podle přítomnosti/absence formálního příznaku – prefixu, je dílem M.A. Šeljagina (Шелякин 1983). Dále se často uvádí klasifikace Ju.S. Maslova (Маслов 1963), který obouvidová slovesa člení na převážně dokonavá, převážně nedokonavá a slovesa s rovnoměrným zastoupením dokonavého a nedokonavého významu. Ze současných autorů můžeme zmínit P.-Č. Čanga (Чанг 1997), jenž obouvidová slovesa dělí na základě specifik jejich fungování v řadě diagnostických kontextů. Podrobně se těmito koncepcemi zabývat nebudeme, jelikož prakticky nemají paralelu v české aspektologii, a tudíž by se nám ve srovnávání ruských a českých obouvidových sloves aplikovaly jen těžko.

Nejjednodušší a zároveň nejrozšířenější je způsob klasifikace obouvidových sloves dle původu. Rozlišujeme tak dvě základní skupiny – biaspektuální slovesa domácího a cizího původu. Obouvidová slovesa domácího původu pak můžeme dále dělit na staroslověnská, popř. církevněslovanská a čistě ruská/česká. Obecně platí, že obouvidová slovesa domácího původu tvoří uzavřenou neproduktivní skupinu sloves, narozdíl od sloves původu cizího, kde lze pozorovat stálý početní nárůst. Hlavní příčinou jsou bezesporu aktivní ekonomické a kulturní vazby s ostatními světovými národy, díky nimž do ruštiny i češtiny pronikají nová slova. Velkou část přejatých obouvidových sloves tvoří termíny a odborná slovní zásoba. S tímto rozdělením pracuje většina použitých zdrojů, rozhodli jsme se ho proto držet i my.

2.4 Obouvidová slovesa v ruštině

První obouvidová slovesa neslovanského původu se v ruštině objevila koncem 18. století, největší boom pak zaznamenala ve století 19. Výzkum ruských obouvidových sloves má před svým českým protějškem poměrně značný náskok. Jedním z důkazů je již zmiňovaná disertační práce E.A. Gorobecové. Autorce se v ní podařilo shrnout dosavadní poznatky o ruských obouvidových slovesech a určit jejich počet v současném ruském jazyce. Již to je samo o sobě úkolem velice náročným, jelikož jednotliví vědci se dosud nedokázali shodnout na konkrétním čísle a uváděné množství obouvidových sloves v odborné literatuře kolísá od 485 do 1400 v závislosti na počtu použitých zdrojů. E.A. Gorobecová provedla vyčerpávající analýzu celkem 15 slovníků, ruského národního korpusu a dalších internetových zdrojů, čímž dospěla k celkovému počtu 1 394 obouvidových sloves.

Je však nutno poznamenat, že statistické údaje nelze nikdy považovat za zcela přesné, protože počet obouvidových sloves se neustále zvyšuje vlivem přílivu nových slov, a zároveň snižuje vlivem vytváření nových vidových dvojic. Lexikografické práce proto logicky nejsou schopny jejich vývoj plně zachytit. Další problém představuje fakt, že jednotlivé slovníky se neshodují ve vidové charakteristice biaspektuálních sloves. Podle E.K. Nikolajevové je nejednoznačně charakterizováno 22% obouvidových sloves fixovaných ve slovnících (Николаева 1989, cit. v Горобец 2008: 80). E.A. Gorobecová proto podrobila každé vyexcerpované sloveso následné analýze, a teprve poté jej zařadila do svého seznamu. Její výzkum je tedy v současné době bezpochyby nejaktuálnější a nejspolehlivější.

2.4.1 Domácí obouvidová slovesa v ruštině

Skupina obouvidových sloves domácího původu tvoří přibližně 7% z celkového počtu ruských obouvidových sloves. Údaje o jejich přesném počtu se v odborné literatuře různí, uvádí se 52 – 67 biaspektuálních sloves. E.A. Gorobecová v nejnovější studii dospěla k číslu 83. (Горобец 2008: 96, 108)

A.V. Isačenko domácí obouvidová slovesa dělí na 1) slovesa knižního a církevního jazyka, částečně již značně zastaralá a řídce užívaná - *воздействовать, соборовать, исповедать/исповедовать, даровать* atd.; 2) původní ruská slovesa -

женить, жениться, велеть; казнить, крестить, молвить, ранить, бежать.
(Исаченко 2003: 146)

Nejsilněji jsou v ruštině zastoupena domácí obouvidová slovesa na *-овать* a *-евать*. „Podle Ušakovova výkladového slovníku (Толковый словарь 1935) patří do této podskupiny 36 sloves z celkového počtu 57 domácích obouvidových sloves: *голосовать, даровать, использовать, расследовать, наследовать, ночевать, оборудовать, образовать/ся, отвечать, сообразовать* atd. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří slovesa na *-ить*: *жениться, казнить, ранить, родиться, рушить* atd.“ (Pospíšilová, 1975: 30) Nejvýrazněji obouvidová jsou slovesa *казнить, жениться, воздействовать*, jejichž formy jsou všechny obouvidové. Vznikají sice formy typu *пожениться, ожениться*, ale ve spisovném jazyce se používají jen velmi zřídka, popřípadě se neuchytí vůbec (Sedláček a Sedláčková 1954: 306). Zde je nutné poznamenat, že u slovesa *жениться* došlo k posunu. V ruském jazykovém korpusu sice se 16 016 výskyty jednoznačně převládá forma *жениться*, ale frekvence prefigovaných korelátů *ожениться – 52, пожениться – 1 096* nenasvědčují, že by se tyto formy používaly jen velmi zřídka, natož že by se v jazyce neuchytily vůbec, jak naznačovali J. Sedláček a Z. Sedláčková. V češtině se prefigované formy tohoto typu ve spisovném jazyce užívají běžně (např. *оženit se*) a příslušná základová slovesa (*ženit se*) se ustálila ve významu nedokonavém.

E.A.Gorobecová upozorňuje na zvláštní skupinu sloves – „глаголы по происхождению не старославянские, не древнерусские, но также и не заимствованные“ (Горобец 2008: 101). Jedná se slovesa typu *большевизировать, большевизоваться, советизировать, советизироваться, военизировать, гостировать, складировать, славянизировать, славянизироваться* atd. Tato slovesa jsou z hlediska původu těžko definovatelná. Obsahují ruský kořen, což napovídá, že mohla vzniknout na ruské půdě. Zároveň jsou ale tvořena sufixy *-овать, -ировать, -изировать*, které jsou typické pro přejatá slovesa. Jejich obouvidovost je ilustrována následujícími příklady:

большевизироваться НСВ: *Армия все более и более большевизировалась, готовясь к революционному бою* [Л.Каганович. Памятные записки (1991)];

большевизироваться СВ: *Надо признать, что семья его к тому времени уже полностью большевизировалась* [Л.Никоненко. Это было не с нами (1989)].

(Горобец 2008: 102).

E.A. Gorobecová dále dodává, že ačkoli některá z těchto sloves viditelně vznikla za sovětské éry (*большевизировать, советизировать*), řadit je k zastaralým výrazům není na místě, neboť je jejich užití fixováno ve vědecké, umělecké a společensko-politické literatuře (Горобец 2008: 102).

2.4.2 Přejatá obouvidová slovesa v ruštině

Skupina ruských obouvidových sloves cizího původu podle údajů E.A. Gorobecové (Горобец 2008) čítá celkem 1311 sloves. V důsledku aktivního procesu přejímání cizích slov se ale neustále rozrůstá. Tento proces byl zahájen již na počátku 18. století vlivem růstu hospodářských a kulturních styků se státy západní Evropy, díky němuž do ruské slovní zásoby začalo pronikat velké množství slovesného lexika. Na tomto místě můžeme uvést např. slovesa *импортировать, планировать, систематизировать* apod. Předpoklady pro produktivnost obouvidových sloves jako nového modelu vidové podoby části nových sloves pak podle A. Brandnera vytvořily zesilující se tendence k analytismu (Brandner 2005: 9).

Největší zastoupení mají v této skupině slovesa se sufixem – *ировать*: *дебютировать, дисконтировать, инициировать, ксерокопировать, шокировать, форсировать, эмитировать, юстировать* atd. Druhý nejrozšířenější je sufix –*изировать*: *автоматизировать, анализировать, визуализировать, дестабилизировать, капитализировать, легализировать* atd. Následují sufixy –*овать, -изовать, -фицировать*: *адресовать, арендовать, дефектовать, кредитовать, презентовать, цензуровать; вулканизовать, гармонизовать, генерализовать, дезорганизовать, демобилизовать, индустриализовать; интенсифицировать, инфицировать, квалифицировать, нотифицировать, сертифицировать, специфицировать* atd.

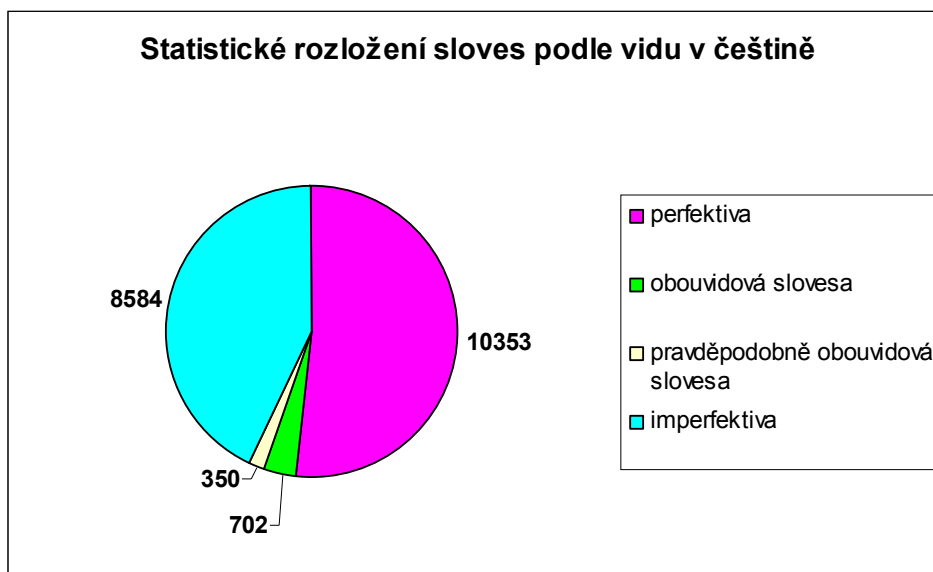
2.5 Obouvidová slovesa v češtině

Česká aspektologie bohužel v porovnání s ruskou neoplývá tak velkým množstvím vědeckých prací ať už o slovesném vidu obecně, tak ani konkrétně o obouvidových slovesech. Předním českým badatelem je v dané oblasti bezesporu F. Kopečný. Tématikou českých obouvidových sloves se více či méně intenzivně zabývali

také F.Trávíček, A. Dostál, T. Pospíšilová a S. Lebed'ová. V současnosti obouvidová slovesa studují F. Esvan, L. Veselý a V. Jindra. Zájem českých aspektologů o obouvidová slovesa je ale spíše okrajový a zpravidla jsou jim zasvěcovány pouze menší studie či články v odborných časopisech.

Stejně jako v ruštině je určení počtu obouvidových sloves velice náročným úkolem. V české literatuře se uvádí 600-800 biaspektuálních sloves. Spoléhat se v tomto ohledu bohužel nelze ani na Český národní korpus. Kvalita značkování obouvidových sloves je dosud obecně velmi nízká. Některá slovesa jsou jako obouvidová označována chybně (např. *tetovat*), jiná takto nejsou označována vůbec a jsou vedena jako imperfektiva (např. *etablovat*, *konfigurovat*, *promovat*). (Jindra 2008) Při zadání jednoduchého dotazu [tag="V.....B"] vyhledá korpus syn2005 760 lemmat, syn2010 pak již pouze 458 lemmat. Pravděpodobně nejpřesnější statistický přehled nalezneme ve studii z korpusové lingvistiky F. Esvana.

Graf č.1: Statistické rozložení sloves podle vidu v češtině

(Esvan, 2007: 24)

Určování počtu obouvidových sloves je značně ztíženo tím, že slovesa mohou mít v jednotlivých významech různý vid. „Např. *jmenovat* je obouvidové a *jmenovat se* pouze nedokonavé, nebo *napracovat* je dokonavé a *napracovat se* je obouvidové“ (Esvan 2007: 23). F. Esvan slovesa tohoto typu vkládal do databáze následujícím způsobem: *jmenovat (se) dok. i ned.* Dalším problémem je nejednotnost fixování vidového významu ve slovnících. V českém prostředí se nejčastěji využívají Slovník

spisovné češtiny (dále jen SSČ) a Slovník spisovného jazyka českého (dále jen SSJČ). O třicet let mladší SSČ logicky fixuje více obouvidových sloves, což je důkazem toho, že jejich užívání se v průběhu času mění, stejně jako názory badatelů. Slovesa, která byla jako obouvidová označena alespoň v jenom z uvedených slovníků, zařadil F. Esvan do skupiny čítající celkem 702 obouvidových sloves.

Patřičné vysvětlení si žádá pojem „pravděpodobně obouvidové sloveso“. V tomto případě se jedná o slovesa nezachycená v SSČ ani v SSJČ, vyskytující se v korpusu syn2000. Hovoříme o cca 2 000 prvků. Patří sem zejména neologismy, převážně cizího původu - např. *kontaktovat, sponzorovat, monitorovat, loboovat* apod. Všechna taková slovesa byla v databázi F. Esvana označena jako nedokonavá. Na základě výzkumu vzorku této skupiny autor usuzuje, že obouvidová slovesa v tvoří přibližně 30-40%, tj. 300-400 sloves. (Esvan 2007: 23, 29)

Pokud budeme předpokládat, že úvahy F. Esvana jsou správné, napočítáme v češtině přibližně 1 052 obouvidových sloves. Toto číslo teoreticky odpovídá i předpokladu F. Kopečného, že ruština má obouvidových sloves více než čeština. Rozdíl 350-400 sloves nicméně není nijak závratný, a to je pro komparativní výzkum dané oblasti velmi dobrým základem.

2.5.1 Domácí obouvidová slovesa v češtině

Česká domácí obouvidová slovesa tvoří podobně jako v ruštině uzavřenou neproduktivní skupinu, jejich přesný počet se však neuvádí. Předpokládáme, že tato skupina sloves je v češtině o něco méně početná než v ruštině, a to především kvůli velmi slabému vlivu církevní slovanštiny. Nejvíce českých domácích obouvidových sloves je zastoupeno ve skupině se sufixem – *ovat*. Jsou to například slovesa *ohlašovat, korunovat, jmenovat, věnovat, obětovat, darovat, zvěstovat, stačit, přenocovat*. Pro názornost si uvedeme příklad z diplomové práce T. Pospíšilové. „Přítomné tvary „jmenovat“ ve významu „určit, stanovit“ jsou zřetelně nedokonavé. Např. Jmenuji Vás ředitelem. Odtud opisné futurum: Velvyslance budou jmenovat v nejbližší době. Ale minulé tvary se pocítují spíše jako dokonavé. Např.: Ministrem vnitra jmenovali majora Alfredo Candido de Moura“ (Pospíšilová, 1975: 19,20). Ještě zřetelněji vystupuje obouvidovost u slovesa *věnovat*: „Na poradě předsedů ústředních výborů odborových svazů jsme věnovali pozornost zvláště této otázce. Nebo: V posledních letech se Angelo věnoval především filmové hudbě. V první větě je vid nejasný, zatímco ve druhé

vyplývá z kontextu nedokonavost“ (Tamtéž: 20). Mnohé napadne, že např. ke slovesu *jmenovat* existuje hned několik variant – *vyjmenovat*, *pojmenovat*, *přejmenovat*, atd. Tyto dokonavé prefigované formy však nevytvářejí jeho vidový protějšek.

T. Pospíšilová upozorňuje na zajímavou skupinu sloves s prefixem *-na* a zvratným zájmenem *se*, která „vyjadřuje dosažení velké míry děje trváním nebo opakováním, provázené citovým zaujetím“ (Pospíšilová 1975: 24). F. Kopečný je nazývá „afektivními intenzitivy“ (Kopečný 1962). Jedná se například o slovesa *načekat se*, *nadělat se*, *nalenošit se*, *najezdit se*, *naběhat se*, *naklábosit se*, *nabádat se*, *nabažit se*. Tato slovesa jsou v SSJČ hodnocena jako obouvidová, zatímco SSČ je klasifikuje jako dokonavá. Z formálního hlediska se slovesa typu *nadělat se* liší od ostatních obouvidových sloves v tom, že nepřipouštějí tvary opisného futura ani fázová spojení. Nelze říci *budu se načekat* či *přestanu se nalenošit*. Nejhůře se vid těchto sloves určuje ve formách minulého času – např. *Co jsem se toho v práci nadělal*. *Co jsem se na něj načekal*. Obvykle jde o děj zakončený, pročež chápeme sloveso opět spíše dokonavě. Vid prakticky nelze určit v následující větě: *Chudák matka, ta se toho napláče*. (*Matka často/dlouho pláče/ matka bude plakat, až se dozví o špatné zprávě*). F. Kopečný uvádí, že tato slovesa mohou vyjadřovat aktuální přezens, což by hovořilo ve prospěch obouvidovosti. Uvádí následující příklad: „*Co to tu děláš? – Ále, nadřu se tady už od rána s tou zahrádkou*“ (Kopečný 1932: 38). Z pohledu rodilého mluvčího češtiny však tato konstrukce působí velmi nepřírozně. Naše stanovisko v tomto případě plně vystihují výsledky studie E.V. Petruchinové: „Чешские информанты отмечают необычность такого употребления для современного чешского языка. Более вероятно его неактуальная интерпретация, ср.: *Já se tady nadřu jako vůl, a on se v jednom kuse ulejšvá* (разг.)“ (Петрухина 2000: 60-61). I přes prokazatelné kolísání v určování vidu těchto sloves jsme tedy nakonec dospěli k názoru, že je mezi obouvidová slovesa počítat nelze. Domníváme se, že by slovesa tohoto typu mohla být klasifikována jako saturativní způsob slovesného děje, a tudíž jako slovesa nepárová (perfektiva tantum).

2.5.2 Přejatá obouvidová slovesa v češtině

Stejně jako v ruštině je skupina přejatých obouvidových sloves v češtině mnohonásobně větší než skupina stejných sloves domácího původu. Bohužel o jejich počtu opět nemáme k dispozici aktuální a „přesné“ údaje. S. Lebed'ová uvádí s odkazem

na SSJČ 800 obouvidových sloves cizího původu (Lebed'ová 1984: 1.). Vzhledem ke stáří práce lze usuzovat, že v současnosti je jejich počet pravděpodobně o něco vyšší, podle výsledků Esvana zhruba o 200 biaspektuálních sloves.

Již jsme si ukázali, že obouvidovost sloves cizího původu zřetelně vystupuje, pokud jsou nahrazena synonymním domácím slovesem – např. *abonovat* – *předplatit dok. i předplácet ned.*; *akumulovat* – *nahromadit dok. i hromadit ned.* (Internetový slovník současné češtiny). České ekvivalenty uvedených sloves svou frekvencí v korpusu syn2010 přejatá obouvidová slovesa jasně převyšují – srov. *abonovat* (4) vs. *předplatit* (158)/*předplácet* (28); *akumulovat* (86) vs. *hromadit* (749)/*nahromadit* (293). Srovnání většího vzorku by jistě přineslo velice zajímavé výsledky.

Mezi obouvidová přejatá slovesa řadíme verba se sufixy *-ovat*, *-izovat*-, *-fikovat*, *-írovat/-ýrovat*. (řazeno dle produktivnosti sufixů), např. *adaptovat*, *akumulovat*, *arestovat*, *definovat*, *distancovat*, *eliminovat*; *aktualizovat*, *generalizovat*, *kartelizovat*, *realizovat*, *urbanizovat*, *vokalizovat*; *bonifikovat*, *kodifikovat*, *modifikovat*, *mumifikovat*, *purifikovat*, *verifikovat*; *fixírovat*, *komandýrovat*.

Při srovnání ruštiny a češtiny vystupují poměrně značné rozdíly v produktivnosti jednotlivých sufixů. Nejproduktivnější český sufix *-ova-* je v ruštině produktivní nejméně, má ho jen několik desítek sloves - *адресовать*, *арендовать*, *атаковать* atd. Zcela opačnou situaci reprezentuje sufix *-írovat/ýrovat/-ировать*. V ruštině jde o nejproduktivnější sufix, zatímco češtině se vyskytuje výhradně u sloves přejatých z němčiny zakončených na *-ieren*. Jejich užití zpravidla do spisovného jazyka nespadá – *abonýrovat*, *placírovat*, *študýrovat*.

2.6 Dynamika vývoje obouvidových sloves

Situace v ruštině a češtině se dá charakterizovat obdobně. Dochází k tomu, že slovesa svou obouvidovost časem ztrácejí, přičemž cesta k tomu je různá (vytvoření nového vidového partnera pomocí prefixu či sufixu) a velmi pomalá. U některých obouvidových sloves se tato tendence ještě ani neobjevila. Podle výsledků bádání ruských vědců I.P. Mučnika (Мучник 1966) a L.P. Demiděnkové (Демиденко 1966) více než 600 obouvidových sloves nevykazuje žádné příznaky – ani reálné, ani potenciální – ztráty obouvidovosti. Dodávají ještě, že tempo ztráty obouvidovosti je nesrovnatelně pomalejší než nárůst celkového počtu obouvidových sloves v jazyce. Ke

stejným závěrům došel i L.N. Smirnov (Смирнов 1970), který se zabýval situací ve slovenštině. Tendence ke ztrátě obouvidovosti je podle něj patrná u srovnatelně malého počtu sloves jako v ruštině (teoreticky tedy i v češtině). Na základě uvedených informací usuzujeme, že obouvidovost je ve skupině přejatých neprefigovaných sloves velmi charakteristickým a dostatečně ustáleným rysem.

Příčiny ztráty obouvidovosti jsou totožné pro oba porovnávané jazyky. Kromě přirozené tendence ke zdomácňování přejatých slov souvisí také s vysokým zastoupením termínů ve skupině obouvidových sloves. „В области терминологии особенно важно точное обозначение характера действия, а поэтому и формальное выражение совершенного/несовершенного вида приобретает особую важность“ (Авилова, 1968: 71). Obouvidovost slovesa se proto dá chápat jako první stupeň jeho osvojení slovesným systémem jazyka. V dalších fázích osvojování dochází k vytváření nových vidových dvojic, jejichž členové se postupně ustalují v dokonavém či nedokonavém významu. Tento proces je velmi pozvolný, což se projevuje paralelním výskytem původního obouvidového slovesa a jeho nově vzniklého korelátu.

Jedním z nejlépe popsaných způsobů ztráty obouvidovosti je proces perfektivizace. V komparativním rusko-českém pohledu i samostatně pro češtinu zkoumala danou oblast S. Lebed'ová. Podstatu perfektivizace popisuje takto: „Gramatické tvary základních neprefigovaných sloves cizího původu jsou formami jednoho lexému, vidový význam dokonavosti a nedokonavosti však u nich není rozlišen. Obouvidové sloveso cizího původu zapojené do procesu perfektivizace se může postupně omezit pouze na vid nedokonavý jedině tehdy, jestliže se z jeho základu pomocí prefixu utvoří čistě vidový dokonavý korelát s týmž lexikálním významem“ (Lebed'ová, 1980: 279). Zdůrazňuje přitom čistě gramatickou postatu perfektivizace.

Proces osvojování přejatého obouvidového slovesa má 4 fáze. První z nich představuje nejnižší stupeň, patří sem slovesa, která si obouvidovost zachovávají. Jejich význam lze podle S. Lebed'ové odlišit pouze pomocí kontextu. Taková slovesa jsou v ruštině i v češtině hojně zastoupena, např. *adresovat dok. i ned.* – *адресовать сов. и несов.*; *amnestovat dok i ned.* - *амнистировать сов. и несов*; *amputovat dok. i ned.*, *ампутировать сов. и несов.*; *debutovat dok. i ned.* - *дебютировать сов. и несов.* (Лебедь 1974: 71).

Druhá fáze představuje jakýsi přechodný stupeň. Vyznačuje se paralelním fungováním obouvidových sloves a jejich dokonavých prefigovaných, a výjimečně i nedokonavých sufigovaných korelátů. Podstatné je, že obouvidovost zůstává i přesto

zachována. V této fázi se poměrně vzácné sufigované koreláty v ruštině tvoří pomocí sufixu *-ыва-* (*атаковыывать, организовывать*). V češtině se podle S. Lebed'ové sufixace při vidové diferenciaci obouvidových sloves na tomto stupni neuplatňuje. Oproti tomu prefixace je zde coby způsob tvoření nových vidových partnerů velice produktivní. Nejčastěji ve vidotvorné funkci vystupuje český prefix *z-*, jemuž v ruštině odpovídají prefixy *про-*, *за-*, *с-*. (Srov. *zilustrovat – проиллюстрировать, zkoordinovat – скоординировать, zinventarizovat – заинвентаризировать*). (Лебедь 1974: 72) Již z takto malého počtu příkladů je patrné, že česká obouvidová slovesa mají v ruštině analogické protějšky, které si navzájem významově odpovídají. Liší se zpravidla morfológickou stavbou. Platí přitom následující „vzorec“:

český sufix -ova- ~ ruský sufix -ирова-
český sufix -изова- ~ ruské sufixy -изирова-, -изова-.

Všechna česká přejatá obouvidová slovesa se sufixem *-ova-* a *-izova-* mají podle S. Lebed'ové paralelně fungující dokonavé prefigované koreláty, mnohdy dokonce několik, přiznává však, že užití některých z nich má velmi nízkou frekvenci. „Odpovídající“ ruská slovesa se sufixy *-ирова-*, *-изирова-*, *-изова-* se naopak procesu vidové diferenciaci v drtivé většině vůbec nezúčastňují a zůstávají v první fázi osvojování. Na místě, kde má v češtině obouvidové sloveso jeden nebo více dokonavých prefigovaných korelátů, v ruštině takové koreláty velmi často doposud chybí. Českým slovesům nacházejícím se ve druhé fázi procesu osvojování tedy odpovídají ruská slovesa ve fázi první: *diskreditovat ned. – zdiskreditovat dok. k diskreditovat dok. i ned.: дискредитировать сов. и несов.; idealizovat ned. – zidealizovat dok. k idealizovat dok. i ned.: идеализировать сов. и несов.; reformovat ned. – zreformovat dok. k reformova dok. i ned.: реформировать сов. и несов. atd.* (Лебедь 1974: 69-70)

Ve třetí fázi již přejatá slovesa obouvidovost úplně ztrácejí a ustalují se nejčastěji ve významu nedokonavém (*likvidovat, organizovat*), v ojedinělých případech i ve významu dokonavém (*апестовать*). Mezi původně obouvidovými slovesy a jejich koreláty se ustavuje vztah klasické vidové dvojice. Pokud existuje korelátů více, členem nové vidové dvojice se stává ten, jehož prefix je nejvíce desémantizovaný, schopný plnit čistě vidovou funkci, a tedy neměnit lexikální význam slovesa. Např. *kombinovat ned. – zkombinovat dok. ke kombinovat dok. i ned.: комбинировать несов. – скомбинировать сов. к комбинировать сов. и несов.; ktronovat ned. –*

zkomponovat dok. ke komponovat dok i ned.: компоновать несов. – скомпоновать сов. к компоновать сов. и несов.; kontrolovat ned. – zkontrolovat dok. ke kontrolovat dok. i ned.: контролировать несов. – проконтролировать сов. к контролировать сов. и несов. (Лебедь 1974: 74) Kromě těchto plně odpovídajících příkladů existují i více „asymetrické“. Českým slovesům, která obouvidovost již ztratila, mohou odpovídat ruská slovesa nacházející se teprve na samém začátku osvojování. S. Lebed'ová uvádí následující příklady: *popularizovat ned. – zpopularizovat dok. k popularizovat: популяризировать/популяризовать сов. и несов.; falsifikovat ned. – zfalsifikovat dok. k falsifikovat: фальсифицировать сов. и несов.; deformovat ned. – zdeformovat dok. k deformovat: деформировать сов. и несов.* (Лебедь 1974, 73) Vyskytují se také případy, kdy mají „náskok“ ruská slovesa – nově utvořené vidové páry, jejichž české protějšky jsou teprve ve druhé fázi procesu osvojování: *kompromitovat ned. i dok. – zkompromitovat dok. ke kompromitovat (ned.): компрометировать несов – скомпрометировать сов. к компрометировать сов. и несов.; formulovat dok. i ned. – zformulovat dok. k formulovat (ned.): формулировать несов. – сформулировать сов. к формулировать сов. и несов.* apod. (Лебедь 1974: 74)

Dostáváme se ke 4. fázi, která představuje nejvyšší stupeň osvojení obouvidového slovesa. V ní může podle S. Lebed'ové docházet k vytváření sekundárních imperfektiv od prefigovaných dokonavých korelátů k původním obouvidovým slovesům. Ruština má velice produktivní sufix *-ыва-*, jehož pomocí lze utvořit sekundární imperfektivum prakticky ke každému dokonavému prefigovanému korelátu se sufixem *-ова-*, např. *упаковать – упаковывать*. Pomocí *-ыва-* se řidčeji imperfektivizují také koreláty s přízvukem na koncové samohlásce sufixu *-уровать-*, např. *сформировать – сформировывать*. (Лебедь 1974: 75-76) Poslední zmíněný bod je však v rozporu s výsledky A.N.Tichonova, který píše, že slovesa se sufixem *-уровать* mohou nové aspektuální partnery utvářet pouze cestou prefixace (Тихонов 1964: 49). Čeština sekundární imperfektiva k prefigovaným dokonavým korelátům tvoří pomocí *-vá-*: *prodiskutovat – prodiskutovávat, zaktualizovat – zaktualizovávat, zamaskovat – zamaskovávat* apod. (Лебедь 1974: 75-76) S. Lebed'ová dále píše, že pokud k prefigovanému dokonavému korelátu (*zaktualizovat*) vznikne sekundární imperfektivum (*zaktualizovávat*), nejedná se o čistě vidový korelát k původnímu obouvidovému slovesu a vztah vidové dvojice se ustavuje mezi prefigovaným korelátem a jeho sekundárním imperfektivem (*zaktualizovat – zaktualizovávat*).

Vidovou dvojici s původním obouvidovým slovesem tedy v souladu interpretací S. Lebed'ové může vytvořit pouze čistě vidový prefigovaný korelát, ke kterému v jazyce neexistuje sekundární imperfektivum. Tento princip ilustruje na příkladu prefigovaných korelátů *скомплектовать* a *укомплектовать*: „Первое (=скомплектовать) лексикографически зафиксировано... и считается видовой парой к исходному беспривставочному глаголу (=комплектовать). От новой лексемы *укомплектовать* существует вторичный глагол *укомплектовывать*. При этом *укомплектовывать* соотносится с указанным производным (при помощи суффикса) имперфективом как член видовой пары. Тем самым у глаголов с иноязычной основой возникают образцовые видовые пары, служащие эталоном лексического тождества“ (Лебедь 1974: 75-76). V kontextu obouvidovosti se touto problematikou nikdo z dalších námi citovaných autorů přímo nezabýval. Neexistence sekundárního imperfektiva k prefigovanému dokonavému slovesu se nicméně jako kritérium lexikální shody s původním obouvidovým slovesem obecně uznává (Зализняк, Микаэлян 2014: 25).

Dynamika vývoje obouvidových sloves by se ve stručnosti dala shrnout přibližně takto - obouvidovost je ve skupině přejatých sloves v ruštině i v češtině charakteristickým a ustáleným rysem. Blíže nespécifikovaná menší část obouvidových sloves však v obou sledovaných jazycích vykazuje tendenci k postupnému začleňování do vidového systému. Podle L.N. Smirnova (Смирнов 1970) je počet těchto sloves v ruštině a slovenštině (potažmo tedy i v češtině) srovnatelný, výsledky studie S. Lebed'ové (Лебедь 1974) tento názor ale nepotvrdily a ukázalo se, že česká obouvidová slovesa jsou v procesu integrace aktivnější než ruská. Cesta ke ztrátě obouvidovosti je ale v obou jazycích stejná. K přejatému obouvidovému slovesu vzniká nový (nejčastěji prefigovaný) vidový korelát, který postupně přebírá jeden z významů obsažených v obouvidovém slovese a časem se mezi nimi konstituuje vztah vidové opozice. Celý tento proces probíhá ve 4 fázích, a na jeho konci se původně obouvidové sloveso stává dokonavým/nedokonavým členem vidové dvojice s příslušným vidovým korelátem. Pokud se jedná o nedokonavý korelát, jeho funkce vidového partnera je nesporná. V případě dokonavého prefigovaného korelátu je podmínkou vzniku nové vidové dvojice čistě vidová funkce prefixu. Za indikátor této funkce je tradičně považována neexistence sekundárního imperfektiva k příslušnému prefigovanému korelátu.

Právě na tomto místě narážíme na nejrozporuplnější bod aspektologického výzkumu, který vytanul na povrch během zpracovávání teoretické části – čistě vidovou

funkci prefixů. Tato otázka rozdělila aspektology na dvě nesmiřitelné skupiny – jedna z nich existenci čistě vidových prefixů uznává, druhá naopak prefixaci jako způsob tvoření vidových dvojic celkově odmítá. Nový člen vidové dvojice podle nich může vzniknout pouze připojením sufixu. Ze studií, které jsme měli k dispozici (Тихонов 1964, Лебедь 1974, Горобец 2008) přitom vyplývá, že v oblasti biaspektuálních sloves se prefixace uplatňuje velmi široce, ba dokonce častěji než sufixace. V češtině se podle S. Lebed'ové (Лебедь 1974) sufixace dokonce vůbec neuplatňuje. A.N. Tichonov se domnívá, že způsob tvoření nových aspektuálních partnerů je v ruštině podmíněn několika faktory, například přízvukem. Ztráta obouvidovosti cestou sufixace je podle něj možná pouze u sloves s přízvukem na poslední samohlásce sufixu *-овать*. U sloves na *-ировать* (přízvuk vždy na *и*) je prefixace jediným možným způsobem vidové diferenciaci. (Тихонов 1964: 48) Uvedeným badatelům se v našich očích podařilo čistě gramatickou podstatu prefixace přesvědčivě prokázat. V další části práce se toto stanovisko pokusíme podložit vlastními výsledky. Velkou výhodou pro nás představuje možnost využití jazykových korpusů, díky nimž lze efektivně a relativně objektivně hodnotit početní zastoupení jednotlivých korelátů a určovat tak stupeň integrace jednotlivých biaspektuálních sloves.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3. Kontrastivní analýza vzorku ruských a českých obouvidových sloves

V následující části práce se prostřednictvím vzorku 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves pokusíme zmapovat fungování této zajímavé oblasti vidových systémů ruštiny a češtiny. Zaměříme se zejména na hledání nových potenciálních aspektuálních partnerů, jejich počet a to, jakými způsoby jsou utvářeny. Testováním vybraných příkladů se pokusíme ověřit významovou shodu členů vidových dvojic typu *čistě vidový prefigovaný dokonavý korelát - původní obouvidové sloveso*. Využijeme také možnosti částečného porovnání s předchozími studii S. Lebed'ové (Лебедь 1974, 1983, Lebed'ová 1980, 1984) a E.A. Gorobecové (Горобец 2008). V závěru se pak na základě získaných výsledků pokusíme zformulovat současné vývojové tendence obouvidových sloves v ruštině a češtině. Jsme si vědomi faktu, že při takto malém počtu zkoumaných sloves nelze hovořit o vysoce reprezentativním výzkumu, jsme nicméně přesvědčeni, že naše práce je vzhledem k nízkému počtu existujících prací věnovaných biaspektuálním slovesům i přesto přínosná.

3.1 Výběr a sestavování vzorku

Již samotný výběr vzorku se ukázal být poměrně složitým úkolem. Bylo nutné pečlivě zvážit odkud obouvidová slovesa čerpat, abychom získali alespoň přibližně srovnatelnou skupinu sloves jednak co do stylistického zabarvení, jednak co do stupně frekventovanosti. Rozhodli jsme se využít dostupné jazykové korpusy, konkrétně český syn2013pub a ruský Газетный корпус (dále jen ГК), které si nejvíce odpovídají stylem i obsahem textů. Museli jsme se nicméně vyrovnat s faktem, že se poměrně zásadně liší, a to například velikostí. V syn2013pub je zachyceno 76 681 361 vět, zatímco v ГК pouze 8 553 495. Český jazykový korpus se nám celkově jeví jako uživatelsky přívětivější, navíc disponuje pokročilejším korpusovým manažerem a možností zadávat více typů dotazů. Velice kladně hodnotíme možnost zadávání dotazů pomocí dotazovacího jazyka CQL, díky níž lze vyhledat všechna lemmata či slovní tvary

splňující určitá kritéria. V našem případě šlo o vyhledávání pomocí jednoduchého tagu *[tag="V.....B"]*. Takto jsme získali seznam všech sloves označených v korpusu syn2013pub jako obouvidová, konkrétně 532 sloves. V případě ruského korpusu jsme stejným způsobem postupovat nemohli, jelikož jeho značkování funguje na odlišném principu. Obouvidová slovesa jsou v jednotlivých výskytech označována různě – сов/несов./сов. и несов. Vypomohli jsme si proto seznamem obouvidových sloves sestaveným E.A. Gorobecovou (Горобец 2008). Nejprve jsme vyřadili vysoce specializované výrazy typu *политехнизировать, расфокусировать, тракторизовать*, které nejsou pro náš výzkum relevantní, jelikož jejich zastoupení v korpusu je minimální, někdy i nulové. K některým z těchto sloves dokonce ani neexistují české ekvivalenty. Kupříkladu sloveso „*traktorizovat*“ jsme nenašli ani v jednom ze synchronních korpusů ČNK, ani v internetovém vyhledávači Google. Následně jsme takto „setříděný“ ruský a český seznam obouvidových sloves vzájemně porovnávali a vybírali slovesa, která si významově odpovídají, a jejichž frekvence v námi zvolených korpusech je větší než 200.

Další problém, se kterým jsme se museli vypořádat, představovala otázka zařazení zvratných forem obouvidových sloves. E.A. Gorobecová tyto formy považuje za samostatné lexikální jednotky, což znamená, že v jejím seznamu představuje sloveso a jeho zvratná forma dvě položky. Na stejném principu funguje i ruský jazykový korpus. V českém korpusu je ale situace opačná. Při vyhledávání sloves jsou jejich zvratné formy v konkordanci již obsaženy. Lze je nicméně vyhledávat i samostatně, takže získat přehled o jejich zastoupení je zde také možné. Tento stav je pravděpodobně zapříčiněn odlišným principem zvratnosti sloves v námi zkoumaných jazycích. Rozdíly jsou patrné již na první pohled. Čeština má 2 typy zvratných sloves – s akuzativním zvratným zájmenem *se* a dativním zvratným zájmenem *si*, zatímco v ruštině najdeme pouze 1 typ s postfixem *-ся* (popřípadě *-сь* v závislosti na zakončení slovesa) ve funkci formálního znaku nepřechodnosti slovesa a někdy též významového modifikátoru. Akuzativní funkci zde zcela převzal tvar *себя*. Postfix *-ся* je neoddělitelnou součástí slovesa, kdežto zájmena *se* a *si* mají postavení volné. (Kopecká 2009: 11) Největší rozdíly spatřujeme v tvoření zvratného pasiva a tzv. reflexivního deagentivu. V češtině není možné pomocí zvratného pasiva vyjádřit logický subjekt v instrumentálu - **Dům se staví zedníky*. Je zde třeba užít opisné pasivum – *Dům je stavěn zedníky*. V ruštině je zvratné pasivum naopak velice produktivní - *Дом строится каменщиками*. Čeština v porovnání s ruštinou mnohem aktivněji tvoří reflexivní deagentiv neboli konstrukci, v

níž není obsažen podmět, např. *Hraje se tam fotbal. U nich se dobře žije.* V ruštině se tyto konstrukce vyjadřují aktivními konstrukcemi nebo substantivními vazbami – *Там играют в футбол. У них хорошая жизнь.* (Kovbová 2011: 112-114) I přes uvedené rozdíly najdeme obecně u zvratných sloves v ruštině a češtině více shod než odlišností (Kopecká 2009: 75). Problematika zvratnosti sloves je velmi široká a složitá, netroufáme si tedy činit vlastní závěry. S ohledem na účel této práce jsme ale dospěli k závěru, že zařazení zvratných forem sloves by na výsledky naší analýzy mělo mít pouze marginální vliv, a proto jsou ve vzorku obsaženy.

3.2 Vzorek obouvidových sloves

Na základě výše popsaného postupu jsme sestavili následující vzorek. V pravé části tabulky jsou abecedně řazená česká obouvidová slovesa a jejich frekvence v syn2013pub, nalevo figurují ruská biaspektuální slovesa a jejich frekvence v ГК.

Tabulka č. 3: Vzorek obouvidových sloves

VZOREK OBOUVIDOVÝCH SLOVES			
ČESKÁ OBOUVIDOVÁ SLOVESA	SYNPUB 2013	RUSKÁ OBOUVIDOVÁ SLOVESA	ГАЗЕТНЫЙ КОРПУС
1) adaptovat (se)	2 860	1) адаптировать(ся)	2 736
2) adresovat (se)	3 269	2) адресовать(ся)	1 978
3) akreditovat	1 150	3) аккредитовать	905
4) aktivizovat (se)	531	4) активизировать(ся)	3 084
5) akumulovat (se)	327	5) аккумулировать(ся)	817
6) anulovat	1 402	6) аннулировать	1 028
7) debutovat	4 085	7) дебютировать	2 331
8) diskreditovat	741	8) дискредитировать	1 094
9) dotovat	11 764	9) дотировать	286
10) emigrovat	6 371	10) эмигрировать	833
11) evakuovat (se)	10 453	11) эвакуировать(ся)	3 614
12) garantovat	8 988	12) гарантировать	9 162
13) idealizovat	473	13) идеализировать	226
14) identifikovat (se)	9 611	14) идентифицировать(ся)	774
15) ilustrovat	5 778	15) иллюстрировать	645
16) improvizovat	3 680	16) импровизировать	1 014
17) informovat (se)	199 472	17) информировать(ся)	3 070
18) iniciovat	8 192	18) инициировать	3 699
19) inscenovat	2 007	19) инсценировать	252
20) integrovat (se)	2 532	20) интегрировать(ся)	2 371
21) interpretovat	5 253	21) интерпретировать	394
22) investovat	76 046	22) инвестировать	6 430
23) izolovat (se)	3 936	23) изолировать(ся)	1 252
24) klasifikovat	2 406	24) классифицировать	251

25) kompenzovat(se)	6 302	25) компенсировать(ся)	6 010
26) konkretizovat (se)	2 064	26) конкретизировать(ся)	530
27) konstatovat	116 681	27) констатировать	5 528
28) koordinovat (se)	5 200	28) координировать(ся)	1 344
29) korumpovat	742	29) коррумпировать	1 057
30) kvalifikovat (se)	9 596	30) квалифицировать(ся)	4 635
31) likvidovat (se)	21 449	31) ликвидировать(ся)	5 730
32) modernizovat (se)	5 742	32) модернизировать(ся)	2 294
33) modifikovat (se)	626	33) модифицировать(ся)	1 109
34) motivovat	18 014	34) мотивировать	2 511
35) optimalizovat (se)	1 059	35) оптимизировать(ся)	1 168
36) organizovat (se)	32 701	36) организовать(ся)	23 857
37) orientovat (se)	14 504	37) ориентировать(ся)	8 285
38) paralyzovat (se)	1 749	38) парализовать(ся)	1 943
39) prezentovat (se)	49 016	39) презентовать(ся)	1 629
40) privatizovat (se)	3 869	40) приватизировать(ся)	2 976
41) ratifikovat (se)	3 467	41) ратифицировать(ся)	1 691
42) realizovat (se)	32 579	42) реализовать(ся)	18 425
43) rehabilitovat (se)	3 351	43) реабилитировать(ся)	1 300
44) reorganizovat (se)	390	44) реорганизовать(ся)	393
45) restaurovat (se)	2 401	45) реставрировать(ся)	461
46) stabilizovat (se)	9 219	46) стабилизировать(ся)	2 458
47) stimulovat	1 942	47) стимулировать	4 428
48) šokovat	13 784	48) шокировать	2 715
49) transformovat (se)	2 181	49) трансформировать(ся)	925
50) transportovat	6 483	50) транспортировать	597

Největší zastoupení zde mají česká slovesa na *-ovat*, jimž odpovídají ruská slovesa na *-ировать*, zastoupena jsou také verba na *-izovat/-изовать/-изировать*, *-fikovat/-фигировать* a *-овать*. U některých zkoumaných sloves se vyskytují nevidové prefixy, o nichž jsme se zmiňovali v podkapitole 1.4 (s.18-19), a to například u sloves *diskreditovat*, *reorganizovat*, *transformovat*, *transportovat*, stejně tak v ruštině u *дискредитировать*, *реорганизовать*, *трансформировать*, *транспортировать*.

Příjemně nás překvapil zejména fakt, že i přesto, že je ГК mnohem menší než syn2013pub, jsou frekvence většiny sloves víceméně srovnatelné. Prakticky totožnou frekvenci jsme zaznamenali u sloves *adaptovat (se)* - 2 860/*адаптировать(ся)* - 2 736, *anulovat* - 1 402/*аннулировать* - 1 028, *integrovat (se)* - 2 532/*интегрировать(ся)* - 2 371, *optimalizovat (se)* - 1 059/*оптимизировать(ся)* - 1 168, *paralyzovat (se)* - 1 749/*парализовать(ся)* - 1 934, *reorganizovat (se)* - 390/*реорганизовать(ся)* - 393. Některá slovesa mají v ГК dokonce poměrně výrazně vyšší frekvenci než jejich české ekvivalenty v syn2013pub – např. *aktivizovat (se)* - 531/*активизировать(ся)* - 3 084, *akumulovat (se)* - 327/*аккумулировать(ся)* - 817, *diskreditovat* - 741/*дискредитировать* - 1 094, *stimulovat* - 1 942/*стимулировать* - 4 428. Ve většině

případů však logicky pozorujeme frekvenční převahu českých obouvidových sloves. Nejvýrazněji se projevuje u sloves *dotovat* – 11 764/*домировать* – 286, *emigrovat* - 6 371/*эмигрировать* - 833, *evakuovat (se)* - 10 453/*эвакуировать(ся)* - 3 614, *ilustrovat* 5 778/*иллюстрировать* - 645, *informovat (se)* - 199 472/*информировать(ся)* - 3 070, *konstatovat* – 116 681/*констатировать* - 5 528, *prezentovat (se)* - 49 016/*презентировать(ся)* - 1 629.

Takto velké rozdíly pravděpodobně nejsou a nemohou být způsobeny pouze rozdílnou velikostí porovnávaných korpusů. Příčinou by mohla být existence domácího výrazu, který je frekventovanější než přejaté obouvidové sloveso. Pokusili jsme se tuto hypotézu otestovat na slovesech *информировать(ся)* a *презентировать(ся)*. Pomocí internetových slovníků jsme vyhledali domácí ekvivalenty k uvedeným přejatým obouvidovým slovesům a následně jsme v ГК porovnávali jejich frekvence.

1) информировать(ся)

Онлайн словарь синонимов русского языка а Толковый словарь русского языка (1935-1940) uvádějí ke slovesu *информировать(ся)* poměrně velké množství domácích ekvivalentů. Mezi nimi je celá řada verbonominálních spojení, např. *дать* – *давать информацию*, *ввести(сь)* – *вводить(ся) в курс дела*, a rovněž několik jednoslovných výrazů, z nichž jsme vybrali *заявить* – *заявлять*, *сообщить* – *сообщать* а *осведомить(ся)* – *осведомлять(ся)*. Po sečtení frekvence dokonavých i nedokonavých forem jsme získali hodnotu 140 429 u *заявить* – *заявлять*, 160 943 u *сообщить* - *сообщать* а 1 345 u *осведомить(ся)* - *осведомлять(ся)*. Z daných zjištění vyplývá, že v případě slovesa *информировать(ся)* by nízká frekvence v ГК pravděpodobně mohla být zapříčiněna upřednostňováním domácích výrazů. Vysoký počet verbonominálních spojení svědčí také o tendenci k analytickému vyjadřování, která je pro ruštinu typická.

2) презентовать(ся)

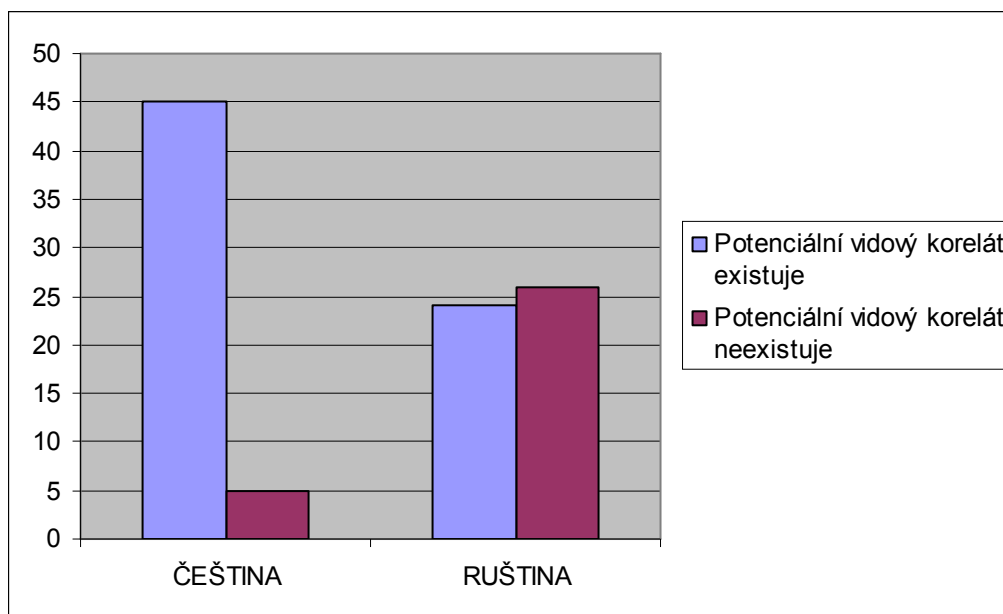
Sloveso *презентовать(ся)* má v ruštině 2 významy. Ve výše uvedených slovnících nebyly uspokojivě odlišeny, proto jsme použili jiný zdroj, a sice internetový slovník Викисловарь. První význam prakticky odpovídá češtině - *официально представить(ся)* - *представлять(ся)*. Druhý výklad *дарить* - *подарить* je opatřen poznámkami *разг. а шутл.*, což napovídá, že jde spíše o expresivní výraz.

Předpokládáme tedy, že tento význam slovesa *презентовать(ся)* je v ГК zastoupen pouze minimálně a neovlivní zásadním způsobem naše výsledky. Po sečtení frekvencí všech tvarů domácích ekvivalentů v 1. významu slovesa jsme došli k výsledku 80 937 výskytů. Opět se nám tak potvrdilo, že existuje frekventovanější domácí ekvivalent, který by mohl být příčinou nízkého zastoupení přejatého obouvidového slovesa v ГК.

3.3. Základní rozdíly ve vývoji ruských a českých obouvidových sloves

V závěru teoretické části jsme zmiňovali, že česká obouvidová slovesa mají v procesu integrace do vidového systému jistý náskok. Tento fakt se poměrně výrazným způsobem projevil i v námi zkoumaném vzorku. Ukázalo se, že téměř ke všem českým obouvidovým slovesům se již vytvořily potenciální vidové koreláty, zatímco v ruštině se stejným způsobem vyvíjí pouze necelá polovina sloves. Příčiny tohoto stavu se pokusíme osvětlit v následujících podkapitolách.

Graf č. 2: Rozdělení obouvidových sloves z hlediska existence potenciálních vidových korelátů

S ohledem na stanovený rozsah práce se slovesy, ke kterým koreláty vznikly pouze v jednom ze zkoumaných jazyků nebudeme zabývat zcela dopodrobna. Vytvořili

jsme nicméně tabulky zachycující všechny koreláty těchto sloves fixované v syn2013pub a GK včetně jejich frekvencí.

3.3.1 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty pouze v češtině

Tabulka č. 4: Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty pouze v češtině

ZÁKLADOVÉ SLOVESO	FREKVENCE	KORELÁT	FREKVENCE
1) adaptovat (se)	2 860	zadaptovat (se)	172
2) aktivizovat (se)	531	zaktivizovat (se)	176
3) akumulovat (se)	327	naakumulovat (se)	35
4) diskreditovat	741	zdiskreditovat	1 328
		zdiskreditovávat	2
5) emigrovat	6 371	vyemigrovat	3
6) idealizovat	473	zidealizovat	3
7) iniciovat	8 192	ziniciovat	35
8) inscenovat	2 007	zinscenovat	956
		zinscenovávat	1
		nainscenovat	17
9) konkretizovat (se)	2 064	zkonkretizovat (se)	54
10) konstatovat	116 681	zkonstatovat	565
11) likvidovat (se)	21 449	zlikvidovat (se)	31 122
		vylikvidovat	15
12) modernizovat (se)	5 742	zmodernizovat (se)	2 284
13) modifikovat (se)	626	zmodifikovat	7
14) optimalizovat	1 059	zoptimalizovat	55
15) prezentovat (se)	49 016	odprezentovat	66
16) privatizovat	3 869	zprivatizovat	1 816
17) rehabilitovat (se)	3 351	zrehabilitovat (se)	48
18) šokovat	13 784	vyšokovat	10
		zašokovat	1
19) transformovat (se)	2 181	přetransformovat (se)	324
		přetransformovávat	4
		ztransformovat	2
20) transportovat (se)	6 483	přetransportovat (se)	8

Výsledky zobrazené v tabulce nám umožnily porovnání s poznatky získanými v teoretické části práce. Potvrdilo se, že česká slovesa se sufixem *-ova-* a *-izova-* skutečně mají paralelně fungující dokonavé prefigované koreláty, které u jejich ruských protějšků ještě nevznikly. Frekvence jednotlivých korelátů značně kolísají, což svědčí o tom, že se slovesa nacházejí v různých fázích integrace do vidového systému. Zcela jasně převládá prefix *z-*. Suffixace se zde při vytváření nových vidových korelátů k původním obouvidovým slovesům neuplatňuje. Zaznamenali jsme pouze několik sekundárních imperfektiv k prefigovaným dokonavým korelátům.

Nejméně frekventované prefigované koreláty *vyemigrovat -3*, *zašokovat -1* mohou na první pohled působit dojmem, že se autor při jejich užití dopustil jakéhosi „omylu“. Zadali jsme je proto do internetového vyhledávače Google, a výsledky byly poměrně překvapivé. *Zašokovat* se na internetu vyskytuje celkem 778krát a *vyemigrovat* dokonce 5 530krát. Ačkoli se internet obecně nedá považovat za zcela reprezentativní zdroj, získaná data nasvědčují, že proces perfektivizace uvedených sloves je v současnosti produktivní a živý. Zajímavá je nejen vysoká frekvence, ale i fakt existence prefigovaného korelátu *vyemigrovat* jako takový. Základové sloveso *emigrovat* má totiž samo o sobě význam *vystěhovat se do ciziny* (Internetový slovník současné češtiny), a tudíž je v tomto případě prefix *vy-* poněkud nadbytečný. To ale evidentně uživatelům jazyka nijak nebrání v tom, aby si sloveso *emigrovat* takto „zdomácnili“. Dalším podobným příkladem je sloveso *transformovat (se)*, jehož význam je *přeměňovat (se)*, *přeměnit (se)*; *přetvářet (se)*, *přetvořit (se)* (Internetový slovník současné češtiny), a přesto k němu existuje korelát *přetransformovat*, který má v syn2013pub nezanedbatelnou frekvenci 324. Tyto případy jsou názornou ukázkou subsumpčních předpon.

Několik sloves z našeho vzorku již vykazuje známky vysokého stupně osvojení. Výskyt forem *zlikvidovat*, *zmodernizovat*, *zprivatizovat* je v poměru s frekvencí původních obouvidových sloves velmi vysoký, dokonavý korelát *zlikvidovat* v tomto ohledu původní obouvidové sloveso dokonce převyšuje. Všechny 3 uvedené koreláty teoreticky splňují kritéria členů vidové dvojice – mají čistě vidový prefix *z-* a nevzniká k nim sekundární imperfektivum. V případě rovněž vysoce frekventovaných prefigovaných korelátů *zdiskreditovat* a *zinscenovat*, k nimž jsou v syn2013pub zachycena sekundární imperfektiva *zdiskreditovávat* a *zinscenovávat*, bychom v souladu s tradičním přístupem museli konstatovat, že se nejedná o čistě vidové prefigované koreláty. Toto řešení se nám však vzhledem k velmi nízké frekvenci příslušných sekundárních imperfektiv jeví až příliš radikální. Prefigované koreláty *zdiskreditovat* a *zinscenovat* navíc na první pohled fungují stejně jako *zlikvidovat*, *zmodernizovat* a *zprivatizovat*. Nadto nelze určit, kdy ke vzniku sekundárních imperfektiv došlo, a tím pádem není jasné, zda jejich frekvence stoupá nebo naopak klesá. Rozhodujícím kritériem by měl podle našeho názoru být v těchto případech úzus, a ten jasně hovoří ve prospěch čistě vidového prefixu. Přikláníme se proto k označení *zdiskreditovat* a *zinscenovat* jako čistě vidových prefigovaných korelátů k původním obouvidovým slovesům *diskreditovat* a *inscenovat*.

3.3.2 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty v pouze v ruštině

Opačnou tendenci, respektive existenci korelátů ruských obouvidových sloves a naopak jejich absenci u českých biaspektuálních sloves vykazuje pouze jedno sloveso z našeho vzorku - *адресовать*.

Tabulka č. 5: Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty pouze v ruštině

ZÁKLADOVÉ SLOVESO	FREKVENCE	KORELÁT	FREKVENCE
адресовать(ся)	1 854	адресовывать(ся)	3

Nedokonavý korelát *адресовывать* má sice v ГК velmi nízkou frekvenci, jako nedokonavá forma k *адресовать* je nicméně uveden i v některých internetových slovnících (např. Викисловарь, Толковый словарь Даля). Pokud bychom měli sloveso *адресовать* klasifikovat po vzoru S. Lebed'ové (která korelát *адресовывать* nezachytila), zařadili bychom ho pravděpodobně mezi slovesa nacházející se ve druhé fázi osvojování, u níž je tento způsob tvoření korelátů zmiňován. Sufix *-ыва-* se dá na tomto stupni označit za ruské specifikum, jelikož v češtině se suffixace zpravidla uplatňuje až v poslední fázi osvojování sloves – při sekundární imperfektivizaci přefigovaných dokonavých korelátů od základních obouvidových sloves (Лебедь 1974).

3.3.3 Obouvidová slovesa bez potenciálních vidových korelátů

Následující oddíl je věnován obouvidovým slovesům, ke kterým dosud nevznikly žádné potenciální vidové korelátů. V našem vzorku se vyskytuje celkem 5 biaspektuálních sloves, které se tímto atributem vyznačují v obou zkoumaných jazycích.

Tabulka č. 6: Slovesa bez potenciálních vidových korelátů

OBOUVIDOVÉ SLOVESO	FREKVENCE	OBOUVIDOVÉ SLOVESO	FREKVENCE
1) anulovat	1 402	1) аннулировать	1 028
2) debutovat	4 085	2) дебютировать	2 331
3) evakuovat (se)	10 453	3) эвакуировать(ся)	3 614
4) ratifikovat (se)	3 467	4) ратифицировать(ся)	1 691
5) stabilizovat (se)	9 219	5) стабилизировать(ся)	2 458

K jednotlivým slovesům jsme se v syn2013pub a ГК pokusili vyhledat příklady, na nichž bychom jasně ukázali, že uvedená slovesa skutečně mohou vystupovat ve významu obou vidů. Zároveň jsme v elektronickém slovníku Викисловарь a v

Internetovém slovníku současné češtiny vyhledali domácí ekvivalenty všech 5 sloves, které nám pomohly při určování, zda má sloveso v jednotlivých případech dokonavý či nedokonavý význam. Předpokládáme totiž, že pokud lze obouvidové sloveso v konkrétní větě nahradit domácím dokonavým/nedokonavým ekvivalentem aniž by se přitom změnil význam, má obouvidové sloveso stejnou vidovou platnost jako jeho domácí ekvivalent. V případech, kdy slovníky uváděly více domácích výrazů jsme vždy zvolili ekvivalenty, které podle našeho názoru nejlépe odpovídají významu použitých vět.

1) ANULOVAT – АННУЛИРОВАТЬ

= *rušit - zrušit; отменить - отменять*

- ***anulovat dok.***

Hodili jsme si korunou, ale pak jsme výsledek hodů anulovali. (Český národní korpus - SYN2013PUB)

= *Hodili jsme si korunou, ale pak jsme výsledek hodů zrušili.*

- ***anulovat ned.***

Naštěstí nic není anonymní a několikastupňový obranný systém a následný audit naší anketu sice připravují o mnoho hlasů, avšak současně anulují falešné známky. (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= *Naštěstí nic není anonymní a několikastupňový obranný systém a následný audit naší anketu sice připravují o mnoho hlasů, avšak současně ruší falešné známky.*

- ***аннулировать сов.***

Если ректор не приводит в порядок свое хозяйство, лицензию аннулируют. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= *Если ректор не приводит в порядок свое хозяйство, лицензию отменяют.*

- ***аннулировать несов.***

В данный момент мы лишь аннулируем ранее проданные путевки: возвращаем потребителям услуг деньги или предлагаем им другие туры, рассказала «КП» менеджер компании «Вокруг света» Ирина Герасименко. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= *В данный момент мы лишь отменяем ранее проданные путевки....*

2) DEBUTOVAT - ДЕБЮТИРОВАТЬ

= *poprvé vystoupit - vystupovat; впервые выступить - выступать (публично)*

- *debutovat dok.*

*Na podzim už hostoval v Budějovicích, v lize poprvé **debutoval** v září 2005 za Spartu. (Český národní korpus -SYN2013PUB)*

*= Na podzim už hostoval v Budějovicích, v lize **poprvé vystoupil** v září 2005 za Spartu.*

- *debutovat ned.*

*Začínající filmaři většinou raději **debutují** na poli celovečerní tvorby. (Český národní korpus -SYN2013PUB)*

*= Začínající filmaři většinou raději **poprvé vystupují** na poli celovečerní tvorby.*

- *дебютировать сов.*

*В девять лет Паганини-младший **дебютировал** перед публикой в родной Генуе с успехом, который впоследствии рос быстрее его самого. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)*

*= В девять лет Паганини-младший **впервые выступил** перед публикой...*

- *дебютировать несов.*

*Теперь его сын **дебютирует** коммерческой киноподелкой - уже на отечественном материале: кривица, разборки, блатной жаргон. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)*

*= Теперь его сын **впервые выступает** с коммерческой киноподелкой....*

3) EVAKUOVAT (SE) - ЭВАКУИРОВАТЬ(СЯ)

= *vystěhovat (se) - vystěhovávat (se) (z místa ohrožené oblasti); произвести - производить организованный вывоз кого-чего-нибудь (из опасных местностей)*

- *evakuovat dok.*

*Podle informací CNN se podařilo **evakuovat** 55 rukojmí z hořícího hotelu Taj Mahal. (Český národní korpus -SYN2013PUB)*

*= Podle informací CNN se podařilo **vystěhovat** 55 rukojmí z hořícího hotelu Taj Mahal.*

- **evakuovat nedok.**

Hasiči každý rok evakuují děti z letních táborů, které ohrožují rozvodněné vodní toky. (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= Hasiči každý rok vystěhovávají děti z letních táborů, které ohrožují rozvodněné vodní toky.

- **эвакуировать сов.**

За 8 минут из здания успели эвакуировать 150 человек—медперсонал, всех отдыхающих, больных. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= За 8 минут успели произвести эвакуацию 150 человек....

- **эвакуировать несов.**

Сотрудники ГИБДД при обнаружении брошенной машины вблизи метрополитена будут эвакуировать ее на штрафстоянку. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= Сотрудники ГИБДД при обнаружении брошенной машины вблизи метрополитена будут производить эвакуацию ее на штрафстоянку.

4) RATIFIKOVAT (SE) - РАТИФИЦИРОВАТЬ(СЯ)

schválit - schvalovat (mezinárodní smlouvu); утвердить - утверждать

- **ratifikovat dok.**

Evropa netrpělivě čeká, až smlouvu ratifikují poslední dvě země – Polsko a Česko. (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= Evropa netrpělivě čeká, až smlouvu schválí poslední dvě země – Polsko a Česko.

- **ratifikovat ned..**

A úplně nejlepší by bylo, kdyby nám odpůrci Lisabonu řekli, proč se vlastně nesnaží vystoupit ze společenství, kde všichni ratifikují „špatné“ smlouvy. (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= ...proč se vlastně nesnaží vystoupit ze společenství, kde všichni schvalují „špatné“ smlouvy.

- **ратифицировать сов.**

*Соглашение вступит в силу ровно через месяц после того, как его **ратифицируют** 25 государств.* (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= *Соглашение вступит в силу ровно через месяц после того, как его **утвердят** 25 государств.*

- **ратифицировать несов.**

*Но есть опасения, что может повториться ситуация, с которой мы не раз сталкивались в прошлом, когда конгресс США отказывался **ратифицировать** важные документы.* (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= *....когда конгресс США отказывался **утверждать** важные документы.*

5) STABILIZOVAT (SE) - СТАБИЛИЗИРОВАТЬ(СЯ)

ustalovat (se) - ustálit (se); произвести - производить стабилизацию

- **stabilizovat dok.**

*Až se v zemi **stabilizuje** režim a začne fungovat demokracie, bude tam pro nás zajímavý trh.* (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= *Až se v zemi **ustálí** režim...*

- **stabilizovat ned.**

*Po příchodu nového majitele se situace začala **stabilizovat** a klubu se začalo blýskat na lepší časy.* (Český národní korpus -SYN2013PUB)

= *Po příchodu nového majitele se situace začala **ustalovat**....*

- **стабилизировать сов.**

*Тогда Нацбанку удалось **стабилизировать** ситуацию, мобилизовав кредитные ресурсы белорусских госбанков и резко снизив предложение денег на рынке.* (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

= *Тогда Нацбанку удалось **произвести стабилизацию** ситуации,*

- **стабилизировать несов.**

*«Ликвидность акций «Роснефти» в настоящее время поддерживают маркет-мейкеры, которые **будут стабилизировать** торги по ним в течение месяца, и*

только по окончании этого периода о динамике котировок акций можно будет судить объективно», – напоминает Владимир Веденеев. (Национальный корпус русского языка – Газетный корпус)

*= Ликвидность акций «Роснефти» в настоящее время поддерживают маркет-мейкеры, которые **будут производить стабилизацию** торгов...*

Uvedené příklady potvrzují, že všech 5 sloves, která podle syn2013pub a ГК nemají vidové koreláty, může vystupovat ve významu dokonavého i nedokonavého vidu. Jejich obouvidovost ale pochopitelně není „stejná“, což platí i obecně pro všechna biaspektuální slovesa. V praxi se tento fakt projevil tím, že k některým slovesům se nám dokonavé či nedokonavé výskyty hledaly snáze, u jiných byl naopak problém vhodný příklad nalézt. Kupříkladu u slovesa *debutovat/дебютировать* je nedokonavý výskyt v námi používaných korpusech pouze sporadický. U *anulovat/аннулировать*, *evakuovat (se)/эвакуировать(ся)* a *ratifikovat (se)/ратифицировать(ся)* jsme shodně v obou jazycích taktéž zaznamenali poměrně značnou převahu dokonavých výskytů. V případě slovesa *stabilizovat (se)/стабилизировать(ся)* se nám zastoupení dokonavých a nedokonavých výskytů jevílo podstatně vyrovnanější.

Nabízí se teorie, že za různým stupněm obouvidovosti stojí sémantika sloves. V našem vzorku je obouvidovost nejméně zřetelná u slovesa *debutovat/дебютировать*. Jeho převažující význam *poprvé vystoupit* implikuje výrazně dokonavý charakter. Podle našeho mínění proto prakticky neexistuje motivace k vytvoření dokonavého prefigovaného korelátu. Logičtější by byl vznik korelátu cestou imperfektivizace, přestože by jeho frekvence, soudě podle počtu nedokonavých výskytů, byla pravděpodobně velmi nízká. Připustíme-li pravdivost uvedených tvrzení, musíme si položit otázku, proč není dané sloveso řazeno mezi perfekтива tantum? Čistě hypoteticky by se jím teprve mohlo stát. Přejít mezi perfekтива/imperfektiva tantum jako způsob ztráty obouvidovosti popisuje M.Ja. Glovinská (Гловинская 2008: 190). Nemůžeme však tuto hypotézu podložit žádným dostatečně silným argumentem. Jakou cestou se sloveso *debutovat/дебютировать* bude dále vyvíjet, zda vytvoří nedokonavý korelát, přejde mezi perfekтива tantum, či zůstane obouvidové, se ukáže teprve časem. U ostatních sloves byl nedokonavý výskyt zastoupen rovnoměrněji, což by mohlo zvyšovat motivaci k vytváření korelátů. Nahrazení obouvidového slovesa domácím dokonavým ekvivalentem bylo zpravidla možné v případech, kdy se význam slovesa shodoval s obecným chápáním dokonavosti jako děje, který se v průběhu času jeví

zakončený (*anulovat* ve smyslu *zrušit*, *evakuovat* ve smyslu *vystěhovat*, *ratifikovat* ve smyslu *schválit* apod.).

Celkově jsme při naší analýze nezaznamenali žádné výraznější odchylky od sloves, ke kterým již vidové koreláty vznikly. Otázkou tedy je, proč si právě tato slovesa zachovávají svou obouvidovost. V odborné literatuře, ze které jsme čerpali, se této problematice ve vztahu k češtině doposud nikdo podrobně nevěnoval. Pouze bylo konstatováno, že je zde přítomná silná tendence k začleňování přejatých biaspektuálních sloves do vidového systému (Лебедь 1974). Na první pohled vzniku (ne)dokonavých korelátů ke všem 5 analyzovaným obouvidovým slovesům (snad jen s výjimkou *debutovat* – viz. výše) nic nebrání. Na základě získaných informací se proto dá předpokládat, že koreláty k výše uvedeným slovesům pravděpodobně vzniknou, a pokud ano, stane se tak dříve než v ruštině. Za nejlepší současný indikátor počátku procesu osvojování přejatých obouvidových sloves považujeme internet. Vytipovali jsme možnou podobu potenciálních korelátů a pokusili jsme se je najít pomocí internetového vyhledávače Google. Získali jsme následující výsledky:

Tabulka č. 7: Potenciální vidové koreláty českých obouvidových sloves

SLOVESO	POTENCIÁLNÍ KORELÁT	VÝSLEDEK (GOOGLE)
1) anulovat	zanulovat	412
2) debutovat	oddebutovat	7
3) evakuovat (se)	vyevakuovat	43
4) ratifikovat (se)	zratifikovat	5
5) stabilizovat (se)	zestabilizovat	242

Údaje v tabulce napovídají, že proces integrace daných sloves již jistým způsobem probíhá, byť zatím jen „neoficiálně“. Za jak dlouho, či zda vůbec tyto koreláty proniknou do spisovné češtiny, si však netroufáme odhadovat.

Situace v ruštině se poměrně zásadním způsobem liší. Počet sloves, která nemají žádné koreláty je oproti češtině mnohem vyšší, a to i přes to, že by vidoví partneři k biaspektuálním slovesům teoreticky mohli rovněž vzniknout. Tendence k jejich vytváření jsou již zřetelně patrné na internetu (např. *перетрансформировать(ся)* – 6 890 výskytů, *садаптировать(ся)* – 2 338 výskytů, *нааккумулировать(ся)* – 295 výskytů, *синсценировать* – 180 výskytů). Tradičně jsou jako příčiny zachování obouvidovosti uváděny nízká frekvence a délka sufixu (3-4 slabiky) bránící připojení potřebných afixů. (Гловинская 2008: 192). Tyto důvody však v případě našeho vzorku

nejsou aplikovatelné, neboť výsledky neprokazují, že by slovesa bez korelátů měla obecně nižší frekvenci ve srovnání s těmi, k nimž koreláty vznikly. Totéž platí o délce sufixu. Důkazem jsou např. tvary *продемонстрировать*, *проидентифицировать*, *расклассифицировать*. „Ситуация с двувидовыми глаголами отражает большую продвинутость русского языка по направлению к аналитизму на этом участке, чем у польского и чешского...Именно наличием общей тенденции к аналитизму можно объяснить такое количество неассимилированных двувидовых глаголов“ (Гловинская 2008: 192). Obzvláště zajímavé je její zjištění, že v 18. a 19. století se mnoho biaspektuálních sloves účastnilo procesu (im)perfektivizace. „Этот факт свидетельствует о готовности грамматической системы принять безаффиксный способ видového оформления, т.е. омонимию видов“ (Гловинская 2008: 192). Vzniklé vidové koreláty se však jazyce neudržely. M.Ja. Glovinská v tomto spatřuje paralelu s přejatými nesklonnými substantivy, která se také původně asimilovala, a teprve poté se pod nátlakem jazykového systému opět stala nesklonnými. Naznačuje tak, že by se mohlo jednat o umělé, do jisté míry vynucené posilování analytismu v ruštině. Tato koncepce by mimo jiné umožnila vcelku logicky vysvětlit zvyšující se produktivitu tvoření nových slovesných forem, které ve skutečnosti mohly vznikat již podstatně dříve, ale byly potlačovány, a teprve dnes v kontextu demokratizačních procesů v ruské společnosti tato tendence opět vyplouvá na povrch a nové formy sloves pomalu skrze mluvený jazyk pronikají do spisovného jazyka.

3.3.4 Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty v ruštině i v češtině

V následující tabulce jsou uvedena všechna slovesa, ke kterým shodně v obou jazycích vznikly potenciální vidové koreláty. V ruštině je jejich počet v našem vzorku procentuálně vyšší, než se obvykle uvádí (viz. podkapitola 2.6.). Důvodů může být hned několik. Pracujeme s relativně omezeným vzorkem, a navíc uvádíme i koreláty, jejichž prefixy na první pohled nemohou plnit čistě vidovou funkci, což si ukážeme dále.

Tabulka č. 8: Obouvidová slovesa s potenciálními vidovými koreláty v ruštině i v češtině

ČESKÁ OBOUVIDOVÁ SLOVESA	RUSKÁ OBOUVIDOVÁ SLOVESA
1) akreditovat	1) аккредитовать
2) dotovat	2) дотировать
3) garantovat	3) гарантировать

4) identifikovat (se)	4) идентифицировать(ся)
5) ilustrovat	5) иллюстрировать
6) improvizovat	6) импровизировать
7) informovat (se)	7) информировать(ся)
8) integrovat (se)	8) интегрировать(ся)
9) interpretovat	9) интерпретировать
10) investovat	10) инвестировать
11) izolovat (se)	11) изолировать(ся)
12) klasifikovat	12) классифицировать
13) kompenzovat (se)	13) компенсировать (ся)
14) koordinovat (se)	14) координировать(ся)
15) korumpovat	15) коррумпировать
16) kvalifikovat (se)	16) квалифицировать(ся)
17) motivovat	17) мотивировать
18) organizovat (se)	18) организовать(ся)
19) orientovat (se)	19) ориентировать(ся)
20) paralyzovat (se)	20) парализовать(ся)
21) realizovat (se)	21) реализовать(ся)
22) reorganizovat (se)	23) реорганизовать(ся)
23) restaurovat (se)	23) реставрировать(ся)
24) stimulovat	24) стимулировать

K uvedeným slovesům jsme v korpusech syn2013pub a ГК vyhledali všechny zachycené koreláty a sestavili tabulky reprezentující situaci v češtině a v ruštině. Získaná data jsme opět porovnávali s poznatky z teoretické části práce. Pokusíme se navíc otestovat významovou shodu členů několika nově vzniklých vidových dvojic, abychom mohli definitivně rozhodnout o tom, zda se vzniklé aspektuální páry typu *korumpovat - zkorumpovat* dají skutečně považovat za vidové dvojice.

3.3.4.1 Potenciální vidové koreláty českých obouvidových sloves

Tabulka č. 9: Potenciální vidové koreláty českých obouvidových sloves

OBOUVIDOVÉ SLOVESO	FREKVENCE	KORELÁT	FREKVENCE
1) akreditovat	1 150	zakreditovat	2
2) dotovat	11 764	zadotovat	41
		nadotovat	4
		předotovat	1
3) garantovat	8 988	zagarantovat	2
4) identifikovat (se)	9 611	zidentifikovat	1
5) ilustrovat	5 778	zilustrovat	1
6) improvizovat	3 680	zaimprovizovat	191
		zimpvizovat	7
		naimprovizovat	1
		vyimprovizovat	1
7) informovat (se)	199 472	přeinformovat	1

		poinformovat (se)	63
8) integrovat (se)	2 532	zaintegrovat	9
		zintegrovat	4
9) interpretovat	5 253	zinterpretovat	1
10) investovat	76 046	proinvestovat	2 667
		proinvestovávat	8
		zainvestovat	863
		zainvestovávat	7
		nainvestovat	26
		doinvestovat	17
11) izolovat (se)	3 936	doinvestovávat	3
		odizolovat (se)	220
		odizolovávat (se)	3
		zaizolovat (se)	138
		naizolovat	1
12) klasifikovat	2 406	přeizolovat	1
		oklasifikovat	17
13) kompenzovat (se)	6 302	překlasifikovat	54
		vykompenzovat (se)	967
14) koordinovat (se)	5 200	vykompenzovávat	1
		zkompenzovat	9
		zkoordinovat (se)	607
15) korumpovat	742	překoordinovat	3
		zkorumpovat	407
16) kvalifikovat (se)	9 596	překvalifikovat (se)	1 395
		překvalifikovávat	3
17) motivovat	18 014	namotivovat (se)	305
		přemotivovat (se)	84
		přemotivovávat	1
		zmotivovat	15
18) organizovat (se)	32 701	zorganizovat (se)	14 271
		přeorganizovat (se)	294
		přeorganizovávat	7
		naorganizovat	8
		proorganizovat	6
		organizovávat (se)	1
19) orientovat (se)	14 504	zorientovat (se)	4 526
		zorientovávat (se)	9
		přeorientovat (se)	1 170
		přeorientovávat (se)	95
20) paralyzovat (se)	1 749	zparalyzovat	5
21) realizovat (se)	32 579	zrealizovat (se)	4 603
22) reorganizovat (se)	390	zreorganizovat	39
23) restaurovat (se)	2 401	zrestaurovat (se)	1 512
24) stimulovat	1 942	nastimulovat	2
		prostimulovat	2
		zastimulovat	1

Výsledky ukazují, že proces perfektivizace je v oblasti českých obouvidových sloves velmi produktivní. V našem případě se při něm nejčastěji uplatňuje prefix *z-*, následují (řazeno dle frekvence) prefixy *za-*, *pře-*, *na-*, *pro-*, *vy-*, *o-*, *do-*, *od-*. Většina uvedených sloves tvoří s použitím těchto předpon několik dokonavých korelátů

zároveň. Menší část, konkrétně 10 sloves z našeho vzorku, má pouze jeden dokonavý prefigovaný korelát. Vcelku překvapivě jsme zaznamenali také 1 nedokonavý korelát – *organizovat*. S. Lebed'ová přitom tvrdí, že v češtině tento způsob formálního vyjádření vidu u obouvidových sloves není zastoupen. (Лебедь 1974: 72).

Během zhruba 30-40 let, které nás dělí od vzniku prací S. Lebed'ové, došlo k jistým vývojovým změnám. Mimo jiné jsme zaznamenali výrazný posun u slovesa *realizovat*, jehož dokonavý korelát *zrealizovat* je podle S. Lebed'ové charakterizován „nízkou frekvencí a stylistickou příznakovostí“ (Lebed'ová 1980: 279). Tento stav dnes zjevně nadále neplatí, frekvence korelátu *zrealizovat* se značně zvýšila a hovořit o jeho stylistické příznakovosti již také není na místě. U dalších sloves jsme podobně výrazné změny nezaregistrovali, obecně je ale přítomná tendence ke zvyšování frekvence prefigovaných dokonavých korelátů.

Vidovou dvojici s původně obouvidovým slovesem může utvořit pouze korelát, jehož prefix má čistě vidovou funkci (Лебедь 1974). V podkapitole 1.4 (s.19) jsme uvedli následující výčet čistě vidových předpon: *do-*, *na-*, *o/ob(e)*, *po-*, *pro-*, *pře-*, *při-*, *roz(e)-*, *s(e)-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *vz-*, *z(e)-*, *za-*. Teoreticky by tedy všechny námi nalezené koreláty s výjimkou *odizolovat* mohly aspirovat na funkci plnohodnotného vidového partnera k příslušným obouvidovým slovesům. Rozhodli jsme se tuto možnost prozkoumat u 3 obouvidových sloves, jejichž koreláty se v našem vzorku vyznačují nejvyšší frekvencí – *korumpovat*, *organizovat* a *restaurovat*. O vidové dvojici *korumpovat* – *zkorumpovat* S. Lebed'ová píše, že prefigovaný korelát již plně převzal dokonavou funkci a původní obouvidové sloveso se omezilo pouze na vyjadřování nedokonavého významu (Lebed'ová 1980: 285). U dvojice *restaurovat* – *zrestaurovat* dle velmi vysoké frekvence prefigovaných dokonavého korelátu usuzujeme, že se vidové významy pravděpodobně již také zcela oddělily. Příklad *organizovat* – *zorganizovat* je poněkud komplikovanější. Souhlasíme se S. Lebed'ovou, že za čistě vidový může být ze všech prefigovaných korelátů, které ke slovesu vznikly, považován pouze tvar *zorganizovat*. Problém představuje existence sufigovaného korelátu *organizovat*, který autorka nezachytila. Touto situací se budeme dále zabývat na konci tohoto oddílu. Pro účely ověřování významové shody využijeme dvojici *organizovat* – *zorganizovat*.

S. Lebed'ová se domnívá, že „konkurence ve vyjadřování vidového významu dokonavosti u členů vidových dvojic „základní neprefigované obouvidové sloveso - jeho prefigovaný dokonavý korelát“ je těsně spjata se stupněm frekventovanosti, a tudíž

se stylistickou příznakovostí nebo nepříznakovostí prefigovaného korelátu“ (Lebed'ová 1980: 279). S tímto stanoviskem se v zásadě ztotožňujeme, vysoká frekvence prefigovaného korelátu však nemusí být vždy doprovázena významovou shodou. Pokusili jsme se proto vytvořit doplňkovou metodu ověřování významové shody obouvidového slovesa s jeho prefigovaným korelátem, která by ještě více podpořila uznání gramatické úlohy prefixace.

Nejprve jsme v Internetovém slovníku současné češtiny vyhledali významy vybraných obouvidových sloves:

korumpovat - *podplácením, vydíráním apod. dosáhnout/dosahovat něčího nečestného jednání; morálně kazit/zkazit;*

organizovat - *připravovat/připravit a řídit uskutečnění nějakého podniku, akce;*

restaurovat - *obnovovat/obnovit; opravovat/opravit poškozené umělecké dílo, památku apod.*

S pomocí uvedeného pak lze názorně demonstrovat, jaký význam by logicky mohly přebírat dokonavé prefigované koreláty:

→ **zkorumpovat** - *podplácením, vydíráním apod. dosáhnout něčího nečestného jednání; morálně zkazit;*

→ **zorganizovat** - *připravit a řídit uskutečnění nějakého podniku, akce*

→ **zrestaurovat** - *obnovit, opravit poškozené umělecké dílo, památku apod.*

Dále jsme využili důkazy přítomnosti dokonavého paradigmatu sestavené L. Veselým:

Co svědčí o přítomnosti dokonavého paradigmatu? (sloveso substituovat)

1. Možnost dosazení přezentu do vedlejší věty časové se spojkou *až* (*Až substituuješ všechna reflexiva zájmeny třetí osoby, nebude textu rozumět.*).

2. Možnost dosazení přezentu do vedlejší věty časové se spojkou *než* (*Než ty přejímky všechny substituuješ, přijdeš o rozum.*).

3. Možnost dvojí interpretace souvětí *Když ten purista substituoval všechny přejímky, otevřel si láhev piva, českého národního nápoje.*

a) *Při substituování si ji otevřel.*

b) *Po substituování si ji otevřel.*

(Veselý 2010 II: 52)

Poté jsme podle tohoto modelu utvořili věty s našimi vybranými obouvidovými slovesy a zkoumali, zda při záměně s prefigovaným dokonavým korelátem dochází k významové modifikaci.

1) korumpovat – zkorumpovat

1. Až **korumpuje** tohoto politika, jeho plán na zpronevěru nic nezastaví.

= Až **zkorumpuje** tohoto politika, jeho plán na zpronevěru nic nezastaví.

2. Než **korumpuješ** poslance Skřivánka, já ani Šimek ti nepomůžeme.

= Než **zkorumpuješ** poslance Skřivánka, já ani Šimek ti nepomůžeme.

3. Když **korumpoval** posledního úředníka, vystavil se riziku trestního stíhání.

= Když **zkorumpoval** posledního úředníka, vystavil se riziku trestního stíhání.

a) Při **korumpování**

b) Po **zkorumpování**

2) organizovat – zorganizovat

1. Až **organizuješ** tento veletrh, budeš si konečně moci odpočinout.

= Až **zorganizuješ** tento veletrh, budeš si konečně moci odpočinout.

2. Než **organizuješ** celou akci, čeká tě mnoho bezesných nocí.

= Než **zorganizuješ** celou akci, čeká tě mnoho bezesných nocí.

3. Když **organizoval** veletrh, koupil si nový počítač.

a) při **organizování**

b) po **zorganizování**

3) restaurovat – zrestaurovat

1. Až **restauruješ** tuhle budovu, zakázky se ti jen pohrnou.

= Až **zrestauruješ** tuhle budovu, zakázky se ti jen pohrnou.

2. Než **restauruješ** tohle divadlo, pořádně se nadřeš.

= Než **zrestauruješ** tohle divadlo, pořádně se nadřeš.

3. Když **restauroval** budovu muzea, napsali o něm článek do novin.

= Když **zrestauroval** budovu muzea, napsali o něm článek do novin.

a) Při **restaurování**

b) Po **zrestaurování**

Domníváme se, že v našich příkladech prefigované koreláty jasně prokazují schopnost nahrazovat v dokonavých kontextech obouvidová slovesa, aniž by přitom docházelo k významovým modifikacím. Prefix *z-* tedy ve všech třech případech skutečně má čistě vidovou platnost a dokonavé koreláty se vyznačují významovou shodou s původními obouvidovými slovesy. K čistě vidovým prefigovaným korelátům *zkorumpovat* a *zrestaurovat* se navíc netvoří sekundární imperfektiva, takže v souladu s tradičním pojetím nám nic nebrání označovat je jako nové aspektuální partnery původních přejatých obouvidových sloves. Jak jsme již naznačili, poněkud komplikovanější je interpretace korelačních vztahů slovesa *organizovat*, kde spolu kromě 4 prefigovaných korelátů konkurují také dva hlavní vidotvorné postupy – perfektivizace a imperfektivizace. Pokusíme se vysvětlit, jak jsme došli k označení *organizovat* – *zorganizovat* jako vidové dvojice.

Problematika konkurence perfektivizace a imperfektivizace se v české literatuře o obouvidových slovesech bohužel nezmiňuje, S. Lebed'ová konkurenci prefigovaného a neprefigovaného korelátu typu *organizovávat* vs. *zorganizovat* dokonce vůbec nepředpokládá. Tradičně je za pravý člen vidové dvojice považován korelát vzniklý imperfektivizací, v našem případě *organizovávat*. Jeho frekvence je ale v porovnání s prefigovaným korelátem *zorganizovat* zcela minimální, prefix *z-* navíc prokazatelně plní čistě vidovou funkci, což nám dává pádný důvod k tomu, abychom o odmítnutí vidové dvojice *organizovat* - *zorganizovat* zapochybovali. Vznikl zde zvláštní typ vidové trojice - *imperfektivní korelát (organizovávat)* - *původní obouvidové sloveso (organizovat)* - *perfektivní korelát (zorganizovat)*. Tento stav by podle našeho názoru mohl být zapříčiněn tím, že v momentě, kdy obouvidové sloveso vstupuje do vidové korelace se jeho význam teprve ustaluje. Při tom může nastat určité kolísání, čímž by se dal vysvětlit vznik obou typů korelátů. Postupem času pak převáží jeden z vidových významů a obouvidové sloveso se omezuje pouze na dokonavý či nedokonavý význam. U slovesa *organizovat* vzhledem k drtivé frekvenční převaze prefigovaného korelátu *zorganizovat* jasně převážil nedokonavý význam, a sufigovaný korelát *organizovávat* je proto již nadbytečný. Z našeho pohledu spolu tedy vidovou dvojici tvoří formy *organizovat* - *zorganizovat*, a nikoli *organizovat* - *organizovávat*.

Ve výše uvedených příkladech se nám podařilo prokázat, že prefixy skutečně mohou plnit čistě vidovou funkci. Rozhodně ale neplatí, že prefix, který se označuje jako čistě vidový, plní tuto funkci vždy ve spojení s libovolným slovesem. Tato skutečnost se zřetelně projevuje u prefixu *pře-*. Kupříkladu u korelátů *přemotivovat*,

пřeklasifikovat, překvalifikovat, přeorganizovat, přeorientovat je jasné vidět, že prefix *пре-* modifikuje význam původního obouvidového slovesa. V oddílu 3.3.1 uvádíme dokonavé koreláty *пřетрансформоват, п̀ретранспортоват*, v jejichž případě má *пре-* spíše subsumpční charakter, původní význam tedy není modifikován. Usuzujeme tak vzhledem k významům sloves *transportovat - převážet, převзет* a *transformovat - přeměnit, přeměňоват, п̀ретворит, п̀ретв́арет* (Internetový slovník současné češtiny). Prefixace tedy může mít jak gramatickou, tak i slovotvornou funkci. To ale pro nás rozhodně není důvodem celkově ji jako mechanismus tvoření nových aspektuálních parterů odmítnout. Při určování úlohy prefixace může v konkrétních případech spolehlivě pomoci slovník.

3.3.4.2 Potenciální vidové koreláty ruských obouvidových sloves

Tabulka č. 10: Potenciální vidové koreláty ruských obouvidových sloves

OBOUVIDOVÉ SLOVESO	FREKVENCE	KORELÁT	FREKVENCE
1) аккредитовать	905	аккредитовывать	11
2) дотировать	286	продотировать	1
3) гарантировать	9 162	прогарантировать	7
4) идентифицировать(ся)	774	проидентифицировать	1
5) иллюстрировать	645	проиллюстрировать	269
6) импровизировать	1 014	наимпровизировать	1
		симпровизировать	1
7) информировать(ся)	3 070	проинформировать(ся)	1 824
8) интегрировать(ся)	2 371	проинтегрировать	1
9) интерпретировать	394	проинтерпретировать	2
		переинтерпретировать	1
10) инвестировать	6 430	проинвестировать	92
11) изолировать(ся)	1 252	заизолировать	14
12) классифицировать	251	расклассифицировать	1
		переклассифицировать	3
		отклассифицировать	2
		проклассифицировать	1
13) компенсировать(ся)	6 010	скомпенсировать(ся)	54
14) координировать(ся)	1 344	скоординировать(ся)	512
		перекоординировать	1
15) коррумпировать	1 057	скоррумпировать	2
16) квалифицировать(ся)	4 635	переквалифицировать(ся)	710
		расквалифицировать	1
17) мотивировать	2 511	промотивировать	1
		смотивировать	2
18) организовать(ся)	23 857	организовывать(ся)	4 281
		сорганизовать(ся)	8
		сорганизовывать	1
		переорганизовать	1

		заорганизовать	10
19) ориентировать(ся)	8 285	сориентировать(ся)	838
		переориентировать(ся)	665
20) парализовать(ся)	1 943	парализовывать	10
21) реализовать(ся)	18 245	реализовывать(ся)	4 138
22) реорганизовать(ся)	393	реорганизовывать(ся)	80
23) реставрировать(ся)	461	отреставрировать	810
24) стимулировать	4 428	простимулировать	250

Оproti seznamu obouvidových sloves E.A. Gorobecové (Горобец 2008), s nímž jsme vedle ГК rovněž pracovali, jsou v našich výsledcích nezanedbatelné rozdíly. K poměrně velkému počtu sloves, která podle E.A. Gorobecové koreláty netvoří, konkrétně *дотировать*, *гарантировать*, *идентифицировать(ся)*, *импровизировать*, *интегрировать(ся)*, *изолировать(ся)*, *компенсировать(ся)*, *коррумпировать*, *квалифицировать(ся)*, *мотивировать*, *парализовать(ся)*, *реабилитировать(ся)*, se nám nové potenciální vidové partnery v ГК podařilo najít. Jejich frekvence je obecně velmi nízká, s výjimkou tvarů *переквалифицировать(ся)*, *переориентировать(ся)*. Ty ale jednoznačně nemohou být považovány za čistě vidové dokonavé koreláty, jelikož očividně modifikují význam původních obouvidových sloves *квалифицировать(ся)*, *ориентировать(ся)*. Opačným příkladem jsou slovesa *адаптировать(ся)* a *активизировать(ся)*, která E.A. Gorobecová uvádí mezi slovesy, ke kterým existuje dokonavý korelát s prefixem – *с*, v ГК se ale tyto tvary nevyskytují.

Z údajů v tabulce vyplývá, že ruská slovesa nejčastěji stejně jako v češtině ztrácejí obouvidovost cestou prefixace. Převládají prefixy *про-* a *с-*, zastoupeny jsou ale i další (řazeno dle frekvence): *пере-*, *от-*, *за-*, *рас-* a *на-*. Všechny tyto prefixy jsou uváděny ve výčtu čistě vidových prefixů (viz s. 19). Opět je ale upozorňujeme, že tuto funkci neplní vždy (viz *переквалифицировать(ся)*, *переориентировать(ся)*), jednotlivé případy je proto třeba posuzovat individuálně. U 6 sloves jsme zaznamenali nedokonavé koreláty utvořené pomocí sufixu – *ыва-*. Můžeme též pozorovat, že slovesa mají na rozdíl od češtiny většinou pouze 1 korelát, v 8 případech ГК zachycuje 2 a více korelátů. Stejně jako v češtině se pokusíme zjistit, nakolik se prefigované koreláty významově shodují s původními obouvidovými slovesy a zda jejich prefixy mají čistě vidovou funkci.

„Префиксальные видовые пары – одна из наиболее проблемных точек русской аспектологии, именно они создают главную „интригу“ русского вида....Изменение вида на совершенный в результате префиксации -

обстоятельство автоматическое и константное. Что же касается меры семантической модификации, то она может быть весьма различной...“ (Зализняк, Микаэлян 2014: 22). Autorky tak naznačují, že ačkoli je perfektivizace automatickým důsledkem prefixace, tento jev sám o sobě nevypovídá nic o vidové korelativnosti. Domnívají se, že jediným možným způsobem prokázání shody lexikálního významu dvou sloves opačného vidu, potažmo tedy i čistě vidové funkce prefixu, je Maslovův test. Ju.S. Maslov tuto koncepci představil již v roce 1948 ve stati Вид и лексическое значение глагола в современном русском языке, evidentně je však aktuální i pro současný lingvistický výzkum. „Согласно соответствующей формулировке критерия Маслова видовая пара определяется отношением субституции, т.е. обязательной замены глагола сов. вида на некоторый глагол несов. вида в тех контекстах, где сов. вид не может быть употреблен, т.е. в контекстах обязательной имперфективации. Таких контекстов по крайней мере два: это повествование в настоящем историческом и описание повторяющейся ситуации (многократность)“ (Зализняк, Микаэлян 2014: 23).

Autorky nicméně přiznávají, že aplikovatelnost tohoto testu na prefixální vidové dvojice je poněkud problematická. Ju.S. Maslov existenci čistě vidových předpon neuznával, jeho koncept je tedy primárně určen pro vidové dvojice typu *открыть* – *открывать*. „Согласно критерию Маслова, таким грамматическим противопоставлением, общим для всех интуитивно видовых пар, является (в частности) единичность – многократность“ (Падучева 1998: 36). Význam přefigovaných korelátů má ale zpravidla spíše rezultativní charakter, a proto bývá testování prefixálních vidových dvojic komplikované. Maslovův test je však jediným funkčním kritériem stanovení významové shody členů vidové dvojice, které jsme v ruských pramenech našli, a proto jsme se ho rozhodli využít.

Zvolili jsme stejný počet testovaných sloves jako v češtině, tedy 3 vidové dvojice, konkrétně *иллюстрировать* - *проиллюстрировать*, *координировать* – *скоординировать*, *реставрировать* - *отреставрировать*, v nichž jsou dokonavé členy tvořeny třemi různými prefixy *про-*, *с-*, *от-* a vyznačují se vysokými frekvencemi v ГК. Jako první vždy uvádíme příklad záměny v kontextu historického přítentu, následuje příklad substituce v kontextu násobenosti děje.

1) иллюстрировать - проиллюстрировать

1. Свою первую книгу **проиллюстрировал** в 1999 году.

→ В 1999 году **иллюстрирует** свою первую книгу.

2. Автор свое утверждение **проиллюстрировал** живым примером.

→ Этот автор всегда **иллюстрирует** свои утверждения живыми примерами.

2) координировать - скоординировать

1. Спортивный комментатор: Японский гимнаст точно **скоординировал** свое движение и продемонстрировал безупречное обратное сальто.

→ Спортивный комментатор: „Японский гимнаст точно **координирует** свое движение и демонстрирует безупречное обратное сальто.“

2. Он успешно **скоординировал** действия всех участников и его проект закончился успехом.

→ Он всегда успешно **координировал** действия всех участников и его проекты заканчивались успехом.

3) реставрировать - отреставрировать

1. В 1964 году архитектор впервые **отреставрировал** здание Национального музея.

→ В 1964 году архитектор впервые **реставрирует** здание Национального музея.

2. Компания **отреставрировала** известные исторические здания.

→ Компания (обычно) **реставрировала** известные исторические здания.

Sestavování příkladů v takto specifických kontextech bylo značně obtížné. Jednotlivé konstrukce jsme proto raději prokonzultovali s rodilou mluvčí ruštiny Olgou Makarovou, která potvrdila jejich správnost. Můžeme tedy konstatovat, že záměna prefigovaného korelátu a původního obouvidového v kontextech Maslova je v našich příkladech možná, což indikuje významovou shodu obou slovesných forem, a potažmo i čistě vidovou funkci prefixu. Kromě našich příkladů pro existenci čistě vidových prefixů jasně hovoří i fakt, že se nám podařilo najít několik sloves, která byla do ruštiny prokazatelně přejata jako obouvidová, ale postupně se omezila pouze na význam nedokonavého vidu. Jedná se o slovesa *демонстрировать*, *комментировать*,

компрометировать. E.A. Gorobecová (Горобец 2008) sice tyto formy ještě nedávno uvedla jako obouvidové, ale v ГК jsou již fixovány coby nedokonavé členy vidových dvojic *демонстрировать - продемонстрировать, комментировать – прокомментировать, компрометировать – скомпрометировать*. V této nejednotnosti klasifikace spatřujeme jasný důkaz dynamičnosti celého procesu integrace obouvidových sloves do vidového systému ruštiny.

Situace v oblasti tvoření korelátů je z našeho pohledu v ruštině o mnoho přehlednější než v češtině. Především z toho důvodu, že k ruským obouvidovým slovesům vzniká většinou pouze jeden korelát. Konkurenci více korelátů pozorujeme spíše výjimečně. Jednu z takových výjimek v našem vzorku představuje sloveso *организовать(ся)*, k němuž existuje jak nedokonavý korelát *организовывать(ся)*, tak i několik dokonavých korelátů - *сорганизовать(ся), переорганизовать, заорганизовать*, a navíc ještě sekundární imperfektivum *сорганизовывать*. Rozbor korelačních vztahů je však méně komplikovaný než v případě českého (*z*)*organizovat*. Potenciální čistě vidová funkce prefixu *c-* zde na rozdíl od české předpony *z-* nehraje roli, jelikož existuje frekventovanější sufigovaný korelát *организовывать*, který je zcela správně označován jako nedokonavý člen vidové dvojice s původním obouvidovým slovesem *организовать*. Druhou vidovou dvojici spolu pak tvoří *сорганизовать - сорганизовывать*. Formy *переорганизовать* a *заорганизовать* jsou této fázi vývoje nepárová dokonavá slovesa, která vyjadřují různé významové odstíny slovesa *организовать* – různé způsoby slovesného děje.

3.4 Zhodnocení výsledků analýzy vzorku obouvidových sloves

Cílem naší analýzy bylo prozkoumat oblast biaspektuálních sloves v ruštině a češtině, především z hlediska tvoření nových aspektuálních. Náš vzorek čítal celkem 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves, ke kterým jsme nejprve prostřednictvím jazykových korpusů *syn2013pub* a *ГК* vyhledali všechny zachycené potenciální aspektuální partnery. Na základě získaných údajů jsme vzorek rozdělili do několika skupin, které jsme pak dále jednotlivě zkoumali. Hlavním kritériem našeho rozdělení byla existence nebo naopak absence potenciálních aspektuálních partnerů.

Celkem 5 sloves z našeho vzorku nemělo shodně v ruštině ani v češtině v korpusech *syn2013pub* a *ГК* zachycené žádné koreláty. Využili jsme je proto k názorné ukázce principu obouvidovosti. Ke každému z těchto sloves jsme v uvedených korpusech vyhledali příklady vět, na nichž jsme demonstrovali, že skutečně mohou

fungovat ve významu obou vidů. Upozornili jsme také na to, že obouvidovost může u jednotlivých sloves vystupovat v různé míře a nastínili jsme možné příčiny jejího zachovávání v obou sledovaných jazycích.

Největší a nejpodstatnější část našeho vzorku tvořila slovesa, ke kterým již korpusy syn2013pub a ГК potenciální vidové partnery zachycují. Shodně s výsledky S. Lebed'ové (Лебедь 1794) jsme konstatovali, že proces integrace probíhá aktivněji u českých obouvidových sloves. Celkem 20 českých biaspektuálních sloves na *-ovat* a *-izovat* již má v korpusu syn2013pub zachycené prefigované koreláty, které u jejich ruských ekvivalentů doposud nevznikly. Procentuálně vyšší počet korelátů ale vykazovala oproti předchozí studii E.A. Gorobecové (Горобец 2008) i ruská biaspektuální slovesa.

Naše výsledky dále potvrdily, že nejčastěji se u biaspektuálních sloves jako mechanismus tvoření nových korelátů uplatňuje prefixace. V češtině jsme pozorovali vznik nových potenciálních vidových partnerů pomocí připojování prefixů *z-*, *za-*, *pře-*, *na-*, *pro-*, *vy-*, *o-*, *do-*, *od-*. V ruštině se jednalo o prefixy *пере-*, *от-*, *за-*, *рас-* a *на-*. Všechny tyto prefixy vyjma *-od* jsou v odborné literatuře uváděny ve výčtu čistě vidových předpon, teoreticky by se tedy všechny naše nalezené koreláty mohly stát aspektuálními partnery původních obouvidových sloves. V praxi je ale situace složitější, jelikož prefixy mohou mít ve spojení s konkrétními slovesy odlišnou funkci. Zcela jasně tato skutečnost vystupuje u prefixů *пере-* a *пře-*. Na první pohled nemohou tyto předpony fungovat jako čistě vidové v dokonavých korelátech *переквалифицировать(ся)*, *переорганизовать*, *пřemotivovat*, *пřeorganizovat*, *пřeorientovat*. Naopak v případě *преtransformovat*, *преtransportovat* má *пře-* podle našeho názoru subsumpční charakter. Dochází tak k prolínání kategorie slovesného vidu se způsoby slovesného děje.

Čistě vidová funkce prefixů z našeho pohledu sice již byla přesvědčivě prokázána v předchozích studiích S. Lebed'ové (Лебедь 1974) a A.N. Tichonova (Тихонов 1964), považovali jsme nicméně za žádoucí toto tvrzení nějakým způsobem podložit. V ruštině jsme proto využili kritérium ověřování významové shody členů vidových dvojic, tzv. Maslovův test. V češtině jsme zavedli kritérium vlastní, s využitím testů pro zjišťování dokonavé hodnoty paradigmatu sestavené L. Veselým (Veselý 2008, 2010 II). K testování jsme vybrali 3 české a 3 ruské vidové dvojice, v nichž se prefigované dokonavé koreláty vyznačovaly vysokou frekvencí v porovnání s výskytem původních obouvidových sloves. Výsledky ve všech případech významovou

shodu potvrdily, a tak jsme se definitivně mohli přiklonit ke skupině badatelů, kteří čistě vidovou funkci prefixů uznávají. V našem přesvědčení nás ještě více utvrdil fakt, že několik sloves, která byla prokazatelně přejatá jako obouvidová, již ГК uvádí jako nedokonavé členy vidových dvojic s čistě vidovými prefigovanými korelátý: *демонстрировать – продемонстрировать, комментировать – прокомментировать, компрометировать – скомпрометировать*.

Úloha sufixace byla v porovnání s prefixací zcela minimální. V češtině jsme zaznamenali pouze jediný případ – tvar *organizovávat*, který ale byl zcela jasně vytlačen prefigovanou formou *zorganizovat*. V ruštině tímto způsobem vidové partnery vytvořilo celkem 6 sloves. Ve všech případech se jednalo o slovesa se sufixem *-ováть*.

Celkově pak na základě našich výsledků pak můžeme formulovat následující tendence:

- 1) Proces integrace obouvidových sloves do vidových systémů ruštiny a češtiny je v současnosti velmi produktivní a živý. V porovnání s výsledky S. Lebed'ové (Лебедев 1974) a E.A. Gorobecové (Горобец 2008) jsme pozorovali nárůst počtu nových potenciálních vidových partnerů, a také zvyšování frekvence již existujících korelátů.
- 2) Česká biaspektuální slovesa jsou v procesu integrace do vidového systému výrazně aktivnější než ruská. Ke 20 českým obouvidovým slovesům z našeho vzorku již syn2013 pub zachycuje vidové korelátý, které v ГК dosud nejsou fixovány.
- 3) Noví vidoví partneři k obouvidovým slovesům vznikají nejčastěji cestou prefixace. Úloha sufixace je v češtině prakticky nulová, v ruštině je její produktivita o něco vyšší, v našem vzorku tímto způsobem vzniklo 6 nedokonavých korelátů.
- 4) Prefixy, které se uplatňují při tvoření dokonavých korelátů mohou plnit čistě vidovou funkci. Jak jsme ale upozornili výše, toto tvrzení neplatí absolutně. Např. perfektivizace pomocí prefixů *пре-*, *непе-* může mít ve spojení s konkrétními slovesy jak čistě gramatickou, tak i slovotvornou funkci.
- 5) V ruštině i v češtině existuje skupina sloves, která si svou obouvidovost zachovávají. Při našem zkoumání jsme u 5 sloves z našeho vzorku, ke kterým shodně v ruštině ani v češtině jazykové korpusey dosud nezachycují žádné korelátý nezaznamenali výraznější odchylky od ostatních biaspektuálních sloves, k nimž jsou již korelátý v korpusech zachyceny. Příčiny tohoto jevu jsme se pokusili nastínit v oddílu 3.3.3. Podařilo se nám také zjistit, že nové potenciální korelátý k těmto slovesům se již v různé míře objevují na internetu. I zde tedy již v některých

případech proces integrace započal. Náš vzorek nicméně s největší pravděpodobností uvádí procentuálně mnohem menší skupinu sloves zachovávajících obouvidovost, než jaká ve skutečnosti je. To je dáno postupem při výběru vzorku. Námi nezařazená slovesa s velmi nízkou frekvencí užívání typu *политехнизировать*, *расфокусировать*, *тракторизовать*, *biotransformovat*, *metalizovat*, *plastifikovat*, jichž se v obou porovnávaných jazycích vyskytuje celá řada, jistě nejsou osvojována tak aktivně jako slovesa, která jsme analyzovali.

Závěr

Cílem naší práce bylo prozkoumat oblast biaspektuálních sloves v ruském a českém jazyce. Na základě analýzy vzorku 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves jsme se chtěli pokusit o zmapování současného vývoje této specifické oblasti vidových systémů ruštiny a češtiny, a to především z hlediska tvoření nových potenciálních aspektuálních partnerů.

Teoretickou část práce jsme rozdělili do dvou hlavních kapitol. V první z nich jsme se věnovali nejdůležitější oblasti aspektologického výzkumu. Nejprve jsme nastudovali obecnou literaturu o slovesném vidu, na jejímž základě jsme popsali hlavní principy fungování této slovesné kategorie. Podnikli jsme také exkurz do rozsáhlé oblasti způsobů slovesného děje. Proniknout do tajů aspektologického výzkumu nebylo vůbec jednoduché, často jsme naráželi na nejednotnost interpretace jevů klíčových pro naše další zkoumání. Během zpracovávání obecné problematiky tak vyvstalo několik problematických otázek, které se promítly i do praktické části práce. Zejména šlo o vzájemný vztah kategorie slovesného vidu a způsobů slovesného děje, jehož interpretace je zásadně ovlivněna přístupem k existenci čistě vidových předpon a s ní spojeného přijímání, respektive odmítání prefixace jako způsobu tvoření nových vidových dvojic.

Druhou polovinu teoretické části jsme zasvětili studiu fenoménu obouvidovosti. Představili jsme jsi různé přístupy k podstatě tohoto zajímavého jevu a způsoby klasifikace obouvidových sloves. Zkoumali jsme a porovnávali také početní zastoupení biaspektuálních sloves v ruštině a češtině. Dále jsme se věnovali dynamice vývoje těchto sloves. Pracovali jsme především s výsledky studie S. Lebed'ové (Лебедев 1974), která prakticky jako jediná provedla komparativní rusko-český výzkum obouvidových sloves většího rozsahu. V závěru kapitoly jsme shrnuli dosavadní poznatky o vývoji biaspektuálních sloves a zrekapitulovali hlavní problematické aspekty jejich výzkumu, na které se bude třeba zaměřit v další části práce – především úlohu prefixace při tvoření nových aspektuálních partnerů ve srovnání se sufixací a otázku čistě vidové funkce prefixů.

V praktické části práce jsme provedli analýzu vzorku 50 ruských a 50 českých obouvidových sloves, v níž jsme pokusili zmapovat všechny aspekty jejich fungování a zjistit, jak probíhá proces jejich integrace do vidových systémů ruštiny a češtiny. Velmi jsme při tomto snažení ocenili možnost využívání elektronických korpusů, díky nimž

jsme kromě počtu nových potenciálních aspektuálních partnerů získali také přehled o jejich frekvenci, což nám umožnilo lépe posuzovat stupeň integrace jednotlivých biaspektuálních sloves. Na základě získaných údajů jsme vzorek rozdělili do několika skupin, kterými jsme se dále jednotlivě zabývali. Na několika názorných příkladech jsme ukázali, jak v ruštině a češtině fungují obouvidová slovesa, ke kterým koreláty dosud nejsou v korpusech syn2013pub a ΓK zachyceny a nastínili jsme možné příčiny tohoto stavu. Poté jsme se věnovali nejdůležitější části našeho vzorku, kterou představovala slovesa, ke kterým již námi používané korpusy vidové koreláty zachycují. Ukázalo se, že prefixace jako mechanismus tvoření nových vidových korelátů zcela jasně převládá nad sufixací. Na základě výsledků předchozích studií jsme již předpokládali, že v některých případech prefixy skutečně mohou plnit čistě vidovou funkci, napovídala tomu i vysoká frekvence mnoha prefigovaných korelátů v našem vzorku. Toto stanovisko jsme navíc podložili testováním vybraných nově vzniklých vidových dvojic, které potvrdilo významovou shodu prefigovaných korelátů s původními obouvidovými slovesy. Definitivně jsme se tak přiklonili ke skupině badatelů, kteří čistě vidovou funkci prefixů uznávají. V některých případech sice dochází k prolínání kategorie slovesného vidu se způsoby slovesného děje, při detailním zkoumání významu jednotlivých biaspektuálních sloves se ale úloha prefixace většinou dá jasně určit, nevidíme proto jediný důvod, proč prefixaci jako mechanismus tvoření nových vidových partnerů celkově odmítat.

Vzhledem k určenému rozsahu práce jsme nemohli usilovat o komplexní analýzu dané oblasti, domníváme se však, že i na takto malém vzorku se nám podařilo ukázat, že biaspektuální slovesa představují v ruštině i v češtině velmi dynamický a živý jazykový jev, a rozhodně si proto zaslouhují více pozornosti, než jim bylo věnováno doposud. Prakticky shodně vysoká produktivita prefixace v ruštině i v češtině napovídá, že jde o systémový jev. Právě v tomto vývojovém aspektu obouvidových sloves spočívá jejich obrovský potenciál pro budoucí výzkumy. Jsme přesvědčeni, že rozsáhlejší studie by mohla významně přispět ke sjednocení přístupu v otázce existence čistě vidové funkce předpon ve prospěch jejího uznání. Podrobné zkoumání prefixačního mechanismu na objemnějším vzorku by také umožnilo zjistit, zda lze v této oblasti vysledovat určitý vzorec, což by pomohlo jasněji vymezit hranici mezi kategorií slovesného vidu a způsoby slovesného děje.

Seznam použitých zdrojů

BINNICK, Robert I. Time and the Verb. A Guide to Tense and Aspect. New York: Oxford University Press, 1991.

BRANDNER, Aleš. Projevy analytismu v ruštině. In: Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. Brno: Fakulta. 2005, roč. 53, s. 81-93 [cit. 13.3.2015]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101733/-A_Linguistica_53-2005-1_6.pdf?sequence=1.

DOSTÁL, Antonín. Studie o vidovém systému v staroslověnštině. Praha: SPN, 1954.

ESVAN, Francois. Vidová morfologie českého slovesa. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007.

ISACENKO, Aleksandr Vasiljevič. Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1960, roč. 21, č. 1, s. 9-16.

JANDA, Laura A., ENDRESEN, Anna, KUZNETSOVA, Julia, LYASHEVSKAYA, Olga, MAKAROVA, Anastasia, NESSET, Tore and SOKOLOVA, Svetlana. Why Russian aspectual prefixes aren't empty. Prefixes as verb classifiers. Bloomington: Slavica Publishers, 2013.

JINDRA, Vojtěch. Vývojová dynamika obouvidových sloves cizího původu na základě korpusových dat. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 2008, roč. 69, č. 69, s. 192-210.

KOMÁREK, Miroslav. Ke vztahu mezi videm a tzv. způsoby slovesného děje. In: Čeština – univerzália a specifika: sborník konference v Brně 15.–17.11.2001. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 135-139.

KOMÁREK, Miroslav. Prefixace a slovesný vid. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1984, roč. 45, č. 4, s. 257-267.

KOPECKÁ, Jana. Interference v užití zvrtných sloves v ruštině a češtině. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra ruského jazyka a literatury. Vedoucí práce Dr. Renée Grenarová, Ph.D.

KOPEČNÝ, František. Dvě nové práce o čistě vidových předponách v češtině. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1956, roč. 17, č. 1, s. 28-35.

KOPEČNÝ, František. Ještě ke gramatické „neaktualizaci“ českého slovesa. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1966, roč. 27, č. 3, s. 258-261.

KOPEČNÝ, František. K pojmu „neaktuálnost“ ve vidové soustavě českého slovesa. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1965, roč. 26, č. 1, s. 23-26.

KOPEČNÝ, František. Slovesný vid v češtině. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1962.

KOVBOVÁ, Kristýna. Kategorie reflexivity v česko-ruském kontextu s ohledem na moderní metody výuky češtiny cizincům. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav slavistických a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Věra Lendělová, CSc.

LEBEĐOVÁ, Světlana. Ke ztrátě obouvidovosti u sloves cizího původu v současné češtině. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1980, roč. 41, č. 4, s. 279-285.

LEBEĐOVÁ, Světlana. Spojování sloves cizího původu s českými předponami. Naše řeč. 1984, roč. 67, č. 3., s. 117-121.

POLDAUF, Ivan. Ještě k prostě vidovým předponám. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1956, roč. 17, č. 3, s. 169-174.

POLDAUF, Ivan. Mechanismus slovesných vidů v nové češtině. Český časopis filologický: společný orgán Jednoty českých filologů a Klubu moderních filologů. 1943, roč. 1, s. 1-9.

POLDAUF, Ivan. Neaktuálnost jako gramatická kategorie českého slovesa? Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1966, roč. 27, č. 1, s. 23-28.

POLDAUF, Ivan. Souhrnný pohled na vid v nové češtině. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1964, roč. 25, č. 1, s. 46-56.

POLDAUF, Ivan. Spojování s předponami při tvoření dokonavých sloves v češtině. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1954, roč. 15, č. 1, s. 49-65.

POLDAUF, Ivan. Závěrečné poznámky k diskusi. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 1966, roč. 27, č. 3, s. 262.

POSPÍŠILOVÁ, Taťána. Obouvidá slovesa v současné češtině ve srovnání s ruštinou. Brandýs nad Labem, 1975. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Porák, CSc.

PRČÍKOVÁ, Ivana. Didaktické problémy češtiny jako cizího jazyka. Zaměření na temporálnost. Diplomová práce. Olomouc, 2007. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra bohemistiky. Vedoucí práce PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

SEDLÁČEK J. a SEDLÁČKOVÁ Z. Ruská slovesa vidové obojaká. Sovětská jazykověda. 1954, roč. 5, č. 4, s. 305-307.

SKOUMALOVÁ, Zdena. O komplexní analýzu verbální prefixace. In: Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české III. Praha: Academia, 1968, s. 153-231.

ŠLOSAR, Dušan. Diachronní pohled na prostě vidové významy slovesných prefixů v češtině. In: Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. Brno: Fakulta. 1977/78, roč. 25/26, s. 97-109 [cit. 12.3.2015]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/100574/A_Linguistica_25-1977-1_10.pdf?sequence=1.

TRÁVNÍČEK, František. Studie o českém vidu slovesném. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923.

VESELÝ, Luboš. Gramatické studie I. Příspěvky k české aspektologii. 1. vyd. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014 [cit. 14.4.2015]. Dostupné z: http://oltk.upol.cz/wp-content/uploads/2013/06/Vesely-Gramaticke_studie.pdf.

VESELÝ, Luboš. Ke slovesnému vidu v češtině. Naše řeč. 2010, č. 3, s. 113-124.

VESELÝ, Luboš. Příspěvky k české aspektologii. Disertační práce. Most, 2010 II. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Prof. PhDr. Miroslav Komárek, DrSc.

VESELÝ, Luboš. Testy pro zjišťování vidové hodnoty vidového paradigmatu slovesa (indikátory slovesného vidu). Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 2008, roč. 69, č. 3, s. 211-220.

ŽIŽKOVÁ, Lenka. Vid a způsob slovesného děje v češtině a ukrajinštině. Diplomová práce. Praha 2012. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra jihoslovanských balkanistických studií. Vedoucí práce PhDr. Věra Lendělová, CSc.

АВИЛОВА, Наталья Сергеевна. Двувидовые глаголы с заимствованной основой в русском литературном языке нового времени. Вопросы языкознания. 1968, № 5, с. 66-78.

АВИЛОВА, Наталья Сергеевна. Слова интернационального происхождения в русском литературном языке нового времени: Глаголы с заимствованной основой. Москва: Наука, 1967.

АРСЕНЬЕВА, Полина. Различное употребление видов в чешском и русском языках. Bakalářská práce. Brno, 2009. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav slavistiky. Vedoucí práce doc.PhDr. Aleš Brandner, CSc.

БИРЮКОВА, Людмила Петровна. Функционирование двувидовых глаголов в современном русском языке. Кандидатская диссертация. Москва, 1973.

ГЛОВИНСКАЯ, Марина Яковлевна. Активные процессы в грамматике. Двувидовые глаголы. In: ГЛОВИНСКАЯ, М.Я. et al. Современный русский язык. Активные процессы на рубеже XX-XXI веков. Москва: Языки славянских культур, 2008, с. 189-193.

ГОРОБЕЦ, Елена Анатольевна. Двувидовые глаголы в современном русском языке: проблемы статуса и классификации. Диссертация. Казань, 2008. Казанский государственный университет им. В.И. Ульянова-Ленина. Научный руководитель д-р филол. наук проф. Балалыкина Эмилия Агафоновна.

ГОРОБЕЦ, Елена Анатольевна. Чистовидовая функция префиксов русского языка: дискуссионный вопрос. In: Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект [online]. Казань: Казанский государственный университет. Филологический факультет, 2004. s. 86-93 [cit. 14.5.2015]. Dostupné z: <http://old.kpfu.ru/f10/bibl/resource/articles.php?id=6&num=21000000>.

Грамматика русского языка. Москва: Изд-во АН СССР, 1960. Том 1: Фонетика и морфология, с. 425.

Грамматика современного русского литературного языка. Москва: Изд-во АН СССР, 1970., с. 343.

ДЕМИДЕНКО, Лариса Петровна. К проблеме двувидовости в современном русском языке. Вопросы морфологии и синтаксиса современного русского языка. Новосибирск: Кн. изд-во, 1966, с. 124-152

ЗАЛИЗНЯК, Анна Андреевна и МИКАЭЛЯН, Ирина. Русская глагольная префиксация и проблема видовой парности. *Mundo eslavo. Estudios* [online]. Bloomington: Slavica Publisher, 2014. № 13, с. 19-33 [cit. 14.5.2015]. Dostupné z: <http://1url.cz/D9xo>.

ЗАЛИЗНЯК, Анна Андреевна и ШМЕЛЕВ, Алексей Дмитриевич. Введение в русскую аспектологию. Москва: Языки русской культуры, 2000.

ИВАНЧЕВ, Светомир Тодоров. Проблемы на аспектуалността в славянските езици. София: Изд-во на БАН, 1971.

ИСАЧЕНКО, Александр Васильевич. Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким. Морфология I-II. Изд. 2. Москва: Языки славянской культуры, 2003.

КОШМИДЕР, Эрвин. Очерк науки о видах польского глагола. Опыт синтеза. Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962, с. 105-165.

ЛЕБЕДЬ, Светлана. Глаголы иноязычного происхождения в видовой системе современного чешского языка (в сопоставлении с русским языком). In: Сопоставительное изучение грамматики и лексики русского и чешского языков/ *Konfrontační studium ruské a české gramatiky a slovní zásoby*. 2-е изд. Praha: Univerzita Karlova, 1983, с. 117-140.

ЛЕБЕДЬ, Светлана. К вопросу о видовой дифференциации двувидовых глаголов с иноязычной основой в чешском языке (в сопоставлении с русским). In: Сопоставительное изучение грамматики и лексики русского и чешского языков/ *Konfrontační studium ruské a české gramatiky a slovní zásoby*. 1-е изд. Praha: Univerzita Karlova, 1974, с. 67-76.

МАСЛОВ, Юрий Сергеевич. Вид и лексическое значение глагола в современном русском языке. Известия Академии наук СССР. Отделение литературы и языка [online]. Москва: Изд-во АН СССР, 1948. № 4, с. 303-316 [cit. 15.4.2015]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/izvest/1948/04/484-303.htm>.

МАСЛОВ, Юрий Сергеевич. Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке. Ленинград: Изд-во АН СССР, 1963.

МАСЛОВ, Юрий Сергеевич. Очерки по аспектологии. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1984.

МУЧНИК, Иосиф Павлович. Грамматические категории глагола и имени в современном русском языке. Москва: Наука, 1971.

МУЧНИК, Иосиф Павлович. Развитие системы двувидовых глаголов в современном русском языке. Вопросы языкознания. 1966, № 1, с. 61-75.

НИКОЛАЕВА, Е.К. Разработка двувидовых глаголов в толковых словарях русского языка. Кандидатская диссертация. Москва, 1989.

ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна. Опыт систематизации понятий и терминов русской аспектологии [online]. In: Russian linguistics. Kluwer Academic Publishers, 1998, с. 35-58 [cit. 17.4.2015]. Dostupné z: <http://1url.cz/k9mt>.

ПЕТРУХИНА, Елена Васильевна. Аспектуальные категории глагола в русском языке в сопоставлении с чешским, словацким, польским и болгарским языками. Москва: Издательство Московского университета, 2000.

РЕМЧУКОВА, Елена Николаевна. Морфология современного русского языка. Категория вида глагола. Учебное пособие для студентов-филологов. Москва: Флинта, 2004.

Русская грамматика. Москва: Наука, 1980. Том 1.: Фонетика, фонология, ударение, интонация, словообразование, морфология, с. 585.

СМИРНОВ, Лев Никандрович. Глагольное видообразование в современном словацком языке. Москва: Наука, 1970.

СМИРНОВ, Лев Никандрович. Двувидовые глаголы в словацком и русском языке. *Slavica Slovaca*. 1969, № 4, с. 41.

ТИХОНОВ, Александр Николаевич. Чистовидовые приставки в системе русского видового формообразования. *Вопросы языкознания* [online]. 1964, № 1, с. 42-52 [cit. 18.4.2015]. Dostupné z: <http://www.ruslang.ru/doc/voprosy/voprosy1964-1.pdf>.

ЧАНГ, Пен-чи. Лексикографические проблемы представелния видовой парности в современном русском языке. Кандидатская диссертация. Москва, 1999. Московский государственный университет. Филологический факультет. Научный руководитель д-р филол. наук проф. Кубрик, Александр Евгеньевич.

ЧАНГ, Пен-чи. Системны или маргинальны двувидовые глаголы в современном русском языке? In: *Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ*. Москва: Изд-во Московского университета, 1997. с. 197-210.

ЧЕРТКОВА, Мария Юрьевна. К проблеме видовой парности глаголов в современном русском языке. *Вестник МГУ. Серия 9. Филология*. 1994, № 2, с. 33-41.

ШЕЛЯКИН, Михаил Алексеевич. Категория аспектуальности русского языка. Москва: Изд-во ЛКИ, 2008.

ШЕЛЯКИН, Михаил Алексеевич. Категория вида и способы действия русского глагола: Теоретические основы. Таллин: Балрус, 1983.

ШЕЛЯКИН, Михаил Алексеевич. О причинах устойчивости двувидовых глаголов в современном русском языке. *Ученые записки Тартуского государственного университета. Категория вида и её функциональные связи* [online]. Тарту: Тартуский государственный университет, 1979. №. 482, с. 3-17 [cit. 12.3.2015]. Dostupné z: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/27917/482_kategorija_vida.pdf?sequence=1.

ШМЕЛЕВ, Александр Дмитриевич. Имперфективация и толковый словарь. In: *Slavica Helsingiensia. С любовью к слову. Festschrift in Honour of Professor Arto Mustajoki on the Occasion of his 60th Birthday* [online]. Helsinki: University of Helsinki. Department of Slavonic and Baltic Languages, 2008. №. 35, с. 362-370 [cit. 12.4.2015]. Dostupné z: <http://www.helsinki.fi/slavicahelsingiensia/preview/sh35/pdf/31.pdf>.

ЦЕЙТЛИН, Стелла Наумовна. Очерки по словообразованию и формообразованию в детской речи [online]. Москва: Знак, 2009, s. 147 [cit. 29.3.2015]. Dostupné z: <http://1url.cz/a9xw>.

Slovníky, elektronické korpusy a internetové vyhledávače

Český národní korpus – SYN2005 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2005 [cit. 10.2.2015]. Dostupný z www: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.

Český národní korpus – SYN2010 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2010 [cit. 10.2.2015]. Dostupný z www: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.

Český národní korpus – SYN2013PUB [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2013 [cit. 28.2.2015]. Dostupný z www: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.

Internetový slovník současné češtiny [online]. Verze 2.0. Lingea s.r.o., 2013 [cit. 28.3.2015]. Dostupné z: <http://nechybujete.cz/slovník-soucasne-cestiny>.

Google. Internetový vyhledávač [online]. Google Inc., 15.9.1997 [cit. 27.3.2015]. Dostupné z: <https://www.google.com>.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia, 2005.

Slovník spisovného jazyka českého. 2. nezměněné vyd. Praha: Academia, 1989.

Викисловарь. Свободная энциклопедия [online]. Tscia, 1.4.2004 [cit. 2.4.2015]. Dostupné z: <https://ru.wiktionary.org>.

ДАЛЬ, Владимир Иванович. Толковый словарь живого великорусского языка [online]. Санкт-Петербург, 1863-1866 [cit. 10.4.2015]. Dostupný z: <https://slovari.yandex.ru>.

Национальный корпус русского языка – Газетный корпус [online]. Институт русского языка Российской академии наук, 2010 [cit. 1.3.2015]. Dostupný z: <http://www.ruscorgora.ru/>.

Онлайн словарь синонимов русского языка [online]. Online словарь синонимов, 2012-2015. Dostupné z: <http://sinonimus.ru/>.

Толковый словарь русского языка [online]. Москва: Советская Энциклопедия ОГИЗ; Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1935-1940 [cit. 1.4.2015]. Dostupný z: <https://slovari.yandex.ru/>.

Энциклопедический лингвистический словарь [online]. Научно-редакционный совет издательства Советская энциклопедия. Институт языкознания АН СССР. Москва: Советская энциклопедия, 1990 [cit. 20.2.2015]. Dostupné z: <http://tapemark.narod.ru/-les/047f.html>